

„ ...*Otthonos lett a káosz...*”

A magyar gazdasági és politikai helyzet elemzése és értékelése

2011. II. negyedév

Készítette: Kéri László és Petschnig Mária Zita

Budapest, 2011. július 8.

Mottók: négy idézet júniusból, időrendben

1.

**Kőben vésett alkotmány a jutalmad!
Fék: nem bilincs. Otthonos lett a káosz,
A tisztázás helyett a lágy maszat.
Pörös szájak befogva? Nagydarab
Megmondóemberek pálcát ragadnak**

/Térey János: Magyar közöny, ÉS. jún. 3./

2.

„.... Semmi, nincs semmim” ezt éreztem meg Egerben, ez az egri figyelmeztetés számomra. Miközben a püspök nagybátyám emelte épületet láttam, és a jó Gárdonyit láttam, és a hős egri asszonyokat, és a móresre tanított törököket, pedig azt hittem, minden az enyém, mert hát ez volna a hazám, itt vagyok itthon....jól van, akkor tehát így, akkor ebből az ürességből kell dolgozni, ebből a nincsből....”

/Esterházy Péter: Ujjgyak. Egy védett személy feljegyzései. ÉS. jún. 10./

3.

**Időbe telik, hosszú időbe,
amíg felhalmozódik a tapasztalat,
tarthatatlanná válik a helyzet,
megfogalmazódik az igény,
beindul a belső propagandagépezet,
repedezik a védelem erődrendszere,
megtörik az ellenállás,
megszűnik a színlelés reménye,
elhangzik az első verzió,
lekopnak a fölösleges hangsúlyok,
s kijelentő módban,
tényként kezdesz beszélni róla.**

/ Balázs Imre József: Átállás. És, jún. 17./

4.

Percekkel bűvészkedve

Újraírni a létet:

Elkövetődnek újra

Ugyanazok a vétkek.

/Kovács Mikó Edina: Az ősz ébredése, És, jún. 24./

Tartalom

Bevezetés.....	5
1. A politikai történések csomópontjai.....	6
1.1. Az alkotmányozás néhány problémája.....	6
<i>1.1.1. Az eljárás.....</i>	<i>6</i>
<i>1.1.2. A szöveg... és kritikája.....</i>	<i>7</i>
<i>1.1.3. Érvek az alkotmányozás mellett.....</i>	<i>9</i>
<i>1.1.4. Utóélet, több metszetben.....</i>	<i>12</i>
1.2. Utóhangok a médiatörvényhez.....	16
1.3. A magyar elnökség félévének mérlege.....	19
2. A gazdaságpolitikai történések csomópontjai.....	22
2.1. A konvergencia-program.....	22
<i>2.1.1. A konvergencia-programban vázolt növekedési pálya.....</i>	<i>22</i>
<i>2.1.2. A konvergencia-program munkaerő-piaci prognózisa.....</i>	<i>30</i>

2.1.3. <i>A konvergencia-program inflációs és költségvetési prognózisa</i>	34
2.1.4. <i>Rövid értékelés</i>	36
2.2. Magyarország Nemzeti Reform Programja	39
2.2.1. <i>A növekedést elősegítő szerkezeti reformok</i>	39
2.3. Az EU 2020 stratégiához kapcsolódó nemzeti vállalásokat megalapozó intéz	43
2.4. Sikeres devizakötvény-eladások	44
2.5. Otthonvédelmi akcióterv	45
2.6. Harc az államadósság ellen	46
2.7. Érdekegyeztetés, bérszabályozás	48
2.8.A munkaadók kedvezményezése	50
2.9. A kínai kapcsolat	51
3. Színezékek, árnyalatok, mozaikdarabok	52
3.1. Egy éves volt a kormány május 29-én	52
3.2. Az OÉT megszüntetéséről	54
3.3. Gyöngyöspata	55
3.4. Szocialista bénázások	56
Zárszóként	59

Bevezetés

2011 második negyedévének természetes politikai határait két olyan esemény jelölte ki, melynek a jelentőségét nem kell különösebben megindokolni. *Március 22-én*, kedden kezdődött meg a házelnök, Kövér László hivatalos felszólalásával a „Magyarország Alaptörvénye” című törvényjavaslat szövegének parlamenti vitája. A vita viszonylag hamar véget is ért, április 18-án, délután a T. Ház 262 igen, s 44 ellenszavazat ellenében már el is fogadta az új Alkotmány szövegét. Nem túlzás tehát azt állítani, hogy e tavasz alaphangját az új alaptörvény megszületése körüli sokszálú események adták meg.

Július 3-án, vasárnap tartotta meg a kormányzó párt, a Fidesz éves, tisztújító kongresszusát, amely rendezvény azonban az eredeti szándékokhoz képest jóval nagyobb jelentőségűvé növekedett. Ez lett ugyanis az az alkalom, amelyen a miniszterelnök nemcsak a kormánya első évének teljesítményét értékelhette pártja legfőbb fórumán, hanem ehelyütt számolhatott be először a frissen befejeződött európai elnökségi periódus eredményeiről is.

Az említett két dátum közötti száz nap számos egyéb okból is emlékezetes időszakot takar.

- Belpolitikailag a már említett alkotmányozás tette kivételessé ezt az időszakot.
- Gazdaságpolitikai szempontból a Széll Kálmán-terv meghirdetése, s egyre konkrétabbá tétele jelentette a legfontosabb eseményt.
- Külpolitikailag természetesen az uniós házigazdaság befejező hónapjai jelentettek évtizedszámra vissza nem térően fontos mérési lehetőséget.
- A közvélemény alakulásában pedig a Fidesz három éve nem tapasztalat méretű támogatottsági veszteségei eredményeztek - a korábbi időszakhoz képest - látványos fordulatot.

A száz nap egyébként is zsúfolásig volt telített önálló, elkülönített elemzésekre méltó fordulatok tömegével, s csak az érzékletes lista különlegessége kedvéért felsorolnánk néhány páratlan eseményt:

- a devizahitelek megsegítését hivatott csomag megszületése; az érdekegyeztetés hagyományos intézményi kereteinek felszámolása; a MOL-részvények állami visszavásárlása; a kínai orientáció látványos megerősödése; a gyöngyöspatai próba-polgárháború kimenetele; a legnagyobb ellenzéki párt nyíltszinti vergődése.

A kifejtés elemi kereteinek megadása is arra utal, hogy óvatosan kell eljárunk a negyedéves krónika szerkezetének alakításával, hiszen nem kis mértékben fenyeget az a veszély, hogy a sok-sok fontos probléma részletezése közben elveszünk a lényeges és lényegtelen vonatkozások közötti különbségtételben. Azt a megoldást választottuk ezúttal is, hogy a kronologikus sorrendet kombináljuk a legfontosabb kérdések önállóan kiemelt tárgyalásával. Időrendi és tematikus csomópontok váltogatják egymást, s a kevésbé jelentős problémákat megpróbáljuk a maguk helyén kielégítő mélységben jelezni.

1. A politikai történések csomópontjai

1.1. Az alkotmányozás néhány problémája

1.1.1. Az eljárás

Úgy szólván nem akadt egyetlen dokumentum, írás, elemzés, egyéb felszólamlás a témában, amely ne tette volna szóvá, hogy az új alaptörvény megvitatására biztosított időkeret megengedhetetlenül rövidre sikeredett. Ez a tény komolyan kikezdi a megszületett dokumentum legitimitását. Még akkor is, ha a szerzők joggal bízhatnak abban, hogy évekkel később már senkit sem fog érdekelni az, hogy a javasolt szöveg érdemi parlamenti vitájára összesen kilenc /9!/ ülésnap állt rendelkezésre. A szakmai, civil s egyéb – nem kifejezetten politikai – szervezetek véleményének megismerésére így eleve nem nyílt lehetőség, s az ellenzéki pártok éppen eme egyoldalúságra hivatkozva nem is akartak részt venni a szövegezési folyamat parlamenti munkájában. Ezzel is azt akarták kifejezésre juttatni, hogy ilyen körülmények között ez az alaptörvény a kormányzó párt saját szellemi tulajdona, s nem tarthat igényt arra, hogy a magyar nép többsége hosszabb távon is magáénak vallhassa.

A szóban forgó probléma azonban sokkal összetettebb jellegű, semmint a szűkös időkeret kérdése. A joggal felmerülő kérdések a következők:

- Lehetséges-e ilyen rövid időn belül megfelelő színvonalú alkotmányozó munkát végezni?
- Volt-e Magyarországon 2011-ben olyan jellegű alkotmányozási kényszer, amelynek okán indokolt lehetett ez a sietség?

- Mivel magyarázható az előkészületek homályos felhatalmazottsága, s kellően át nem tekinthető háttérű megbízatása?
- Mivel magyarázható, hogy a kormányzati oldalon egyetlen egyszer sem tettek kísérletet e fenti felvetések magyarázataira?
- Miért nem izgatta az előterjesztőket az a gyanú, miszerint konszenzusos megoldás helyett **nagy valószínűséggel egyoldalú jognyilatkozat születik meg?** Olyan, amelyet ezek után értelemszerűen nem fog a többség a magáénak érezni.

E fenti kérdések/megjegyzések/kritikák nagy tömegben láttak napvilágot a hazai média számtalan fórumán, vagyis a címzettek nem tehetek úgy, mintha ezek meg sem születtek volna. De valamilyen megfontolás alapján így tettek. S ez a „figyelmetlenség” azt a vélelmet erősíti meg, miszerint ebben az alkotmányozási folyamatban a gyorsaság, a minél előbbi eredmény produkálásának kényszere megelőzött minden egyéb megfontolást. Mint látni fogjuk, még az eleminek tekinthető szakmaiakat is.

1.1.2. A szöveg... és kritikája

A megszületett, megszavazott szöveget tartalmilag is ezer és egy bírálat érte. Ebben az összefoglalóban nem lehet célunk a kritikák még oly leegyszerűsített ismertetése sem, ezért megelégszünk azzal, hogy utalunk a legrészletesebb idevágó dokumentum meglétére. A hazai alkotmányjogászok jól ismert köre – nyolc szerző – szokatlanul nagy terjedelmű memorandumban fordult az Európai Tanács Velencei Bizottságához, s foglalták össze érdemi kifogásaikat. Az iromány kb. ötven-hatvan oldalas lehet, az ÉS. c. hetilapban négy teljes oldalnyi terjedelmet tett ki a közölt szöveg, amely tizennégy pontban foglalja össze a kritikai megállapításokat. A szöveg olvasatával elmondhatjuk, hogy a kifogások túlnyomó többsége már a korábbi hónapok sajtó- és közéleti vitáinak nyomán is jól ismert lehetett.

A Nemzeti hitvallás c. bevezetőt a legelső pillanattól kezdve számos kritika érte, ehelyütt együtt található az összes kifogás. Talán... túlzott mértékben is. (Legalábbis, ahhoz képest, hogy a kritikusok is tisztában vannak e preambulum szimbolikus jelentőségével, így azzal is, hogy e szövegnek a későbbiekben komolyabb joghatása aligha lehetséges.) A dokumentum tételesen végigveszi az új alkotmány valamennyi intézményét. A szerzők meggyőzően mutatják ki a megszületett megoldások talányos, rosszhiszemű értelmezésekre bőséggel alkalmat nyújtó mivoltát. Ennél még fontosabbak

azonban azok a megjegyzések, amelyek az állami/kormányzati szerepvállalás tagadhatatlan megerősödésével kapcsolatos formulákra vonatkoznak. Ezekben az esetekben ugyanis egyáltalán nem megfogalmazás-béli hiányosságokról, szakmai pontatlanságokról van szó, hanem sokkal, de sokkal mélyebb összefüggésekről. Arról, ami az elmúlt egy év más területeken megszerzett tapasztalataival nagyon is egybevágó élmény: ennek az új rendnek az eszménye az államiságként értelmezett kormányzatiság bármilyen áron történő megerősítése. Ha kell, akkor a hatalmi szféra többi intézményével szemben. Ha kell, akkor a korábban megszerzett állampolgári alapjogokkal szemben, ha kell, akkor a piaci logikával szemben. Ha kell, akkor a szociális szféra lehetőségeivel szemben. Ha kell, akkor a közvetlen történelmi tapasztalatokkal szemben. Magyarán, arról van szó – s erről külön pontban, a 13. sorszámúban – emlékeznek meg a szerzők: az új alkotmány szövegezői a maguk személyes politikai hitvallásukat, értékrendjüket indirekt eszközökkel, de alkotmányosan is szeretnék kötelező érvényűvé avatni.

Ebben a dokumentumban is szóvá tették (nem bírom ki, hogy én is meg ne jegyezzem), hogy az új alkotmányban számos olyan kitétel szerepel, amelynek egyáltalán nincs helye az alaptörvényben. Kormányzati oldalról még senkinek sem sikerült elfogadható magyarázattal szolgálni afelől, hogy miért is kellett az alaptörvényben rögzíteni a forint kizárólag fizetőeszköz-mivoltát? (Az ország nyugati felében, ahol már évek óta gyakorlat a nyugati vásárlókkal való együttélés, szinte mindenütt ki vannak írva az árak euróban is...a zöldségtől a fogászati tarifáig... Ezek az emberek ezek után mind-mind alkotmánysértők lesznek, és bármikor megbüntethetőek...? Végig gondolta-e egyáltalán valaki az ilyen jellegű lehetséges következményeket?) Vagy mit keres az alkotmányban a bírák és ügyészek nyugdíjkorhatárának megállapítása? És a kéményseprők hol maradnak...? És a kajak-kenu-edzők? Őket miért diszkriminálja az új alaptörvény...? Nem folytatnám a sort, legyen talán annyi is elég, hogy a nagy hirtelenjében, a legutolsó napokban megtárgyalt – s részben elfogadott...- másfélszáz módosító indítvány után is számtalan vitatható, olykor teljesen fölösleges kitétel is benne maradt ebben a szövegben.

Az új alkotmányt érő kritikák túlnyomó többsége tehát – két szinten is - jogosnak tűnik. Részben az elvek, az alkotmány szellemisége szintjén. Ezt a vitát a parlamentben, meg az érintett szakmai fórumokon kellett volna lefolytatni, talán, sok-sok hónap megfeszített szakmai munkája nyomán. Részben pedig a konkrét szövegek, a megteremtett jogintézmények homályossága szintjén. Ez utóbbit a könnyebb korigálni,

hiszen a kétharmados többség, meg a bevezetett rendkívüli jogalkotási technika kellően megalapozott lehetőségeket nyújt a bármikori módosításokhoz. Igen ám, s ebben lehet Lengyel Lászlónak nagyon is igaza: „Az alkotmányozás kényszerpályára helyezte a magyar politikát. Nem stabilizálja, nem konszolidálja a rendszert, hanem szétzilálja. A média- és kultúrharccal mellett itt van az alkotmányharc. Ha eddig nem sikerült volna összeveszni az elitcsoportok mindegyikével, most sikerül. ... Az orbáni alkotmány nem rendszerépítő, hanem túlélő alkotmány. Nem négy-, nyolc-, tizenkét éves új rezsimit állít elő, hanem a bukás esetére biztosítja be magát...” /NSZ, ápr. 16./

1.1.3. Érvék az alkotmány mellett

A kormányzati oldalon is természetesen tucatnyi érdekes elemzés, érdemes írás, interjú, dokumentum jelent meg annak érdekében, hogy az új alkotmány minél szélesebb körben kellő elfogadtatásra találhasson. E dokumentumok is különböző szinteken helyezkednek el, s csak a könnyebb bemutatathóság érdekében különítünk el közülük legalább négyfélért.

- *A legáltalánosabb felfogást* – természetesen – maga a miniszterelnök képviseli, aki szerint ez az új dokumentum abban is történelmi jelentőségű, hogy nemcsak lezár egy hosszú korszakot, de megnyit egy másik történelmi perspektívát is. Orbán Viktor szokásához híven nem bíbelődik túl sokat a bizonyítási nehézségekkel, hanem megelégszik az egyoldalú kinyilatkoztatás egyszerűségével. Ebben az értelemben pedig nagyon is konzekvens, hiszen egy éve már folyamatosan azt hangsúlyozza, miszerint a 2/3 –teremtette helyzet olyan kivételes történelmi esély, lehetőség, melynek körülményei közepette minden megszülető dokumentum, döntés, deklaráció már önmagában is e forradalmi változások letéteményese, hordozója, bizonyítéka. S mi más, ha nem éppen az új alkotmány lenne/lehetne e történelmi jelentőségű fordulat legfényesebb bizonyítéka...? / Orbán, 04.23./

- E deklaratív jellegű szintnél valamivel kifinomultabb, rétegzettebb és részletesebben kifejtett az az „*Ideológiai Szint*”, amelynek kiépítésén az elmúlt egy évben nem kevesen fáradoznak. Méghozzá a hazai politikai gondolkodás legképzettebb csoportjaihoz tartozó képviselők közül azok, akik már az első pillanatoktól kezdve lelkes hívei lettek a „fülkeforradalom „- fantázianevű termék társadalomtudományi népszerűsítésének is. Ebben a gondolatmenetben – a mi témakörünk szemszögéből - az a fontos, hogy *új paradigma van születőben*. Új nyelv, újfajta politikai/közösségi mentalitás, újraértelmezett államiság, s ennek megfelelően az ország életének új alkotmányos átszervezése került

napirendre. Ebben az értelmezésben az alkotmány nem más, mint az „új mércék” megfogalmazásának grandiózus kísérlete. /Lánczi András, G: Fodor Gábor, Szájer József stb./.

S eme új világ/mérce/értékrend/jogrend megteremtésének közepette nem csoda, ha a régi rend hívei mindebből semmit sem értenek meg, s a kritikájuk ezért nem más, mint a letűnt világ visszfényinek jelentéktelen villódzása. Bár az sem teljesen érdektelen, hogy ebben a nagy-nagy megújítási lázban is akad még a jobboldalon olyan politikai elemző, aki észreveszi a nagy sietség-teremtette kontra-produktivitás várható gondjait is. Talán jobb, ha szó szerint idézzük: „Kár, hogy ezt a bátor és sok szempontból biztosan termékeny szemléletváltást elhalványítja az alkotmány elfogadásának folyamata, melyet a kétharmados többség eleve egyhangúvá tett, s amelyet sem a kormánypártnak, sem az ellenzéknek nem sikerült hozzáigazítania az együttműködés legalábbis kompromisszumos módjához. Ezért az alaptörvény sorsát a következő évek kölcsönös kompromisszumkészsége vagy-képtelensége határozhatja meg...” /Horkay-Hörcher Ferenc, 05-05./

- Még konkrétabb az a szint, amelyen az új alkotmányozást úgy tekintik, mint *a Fidesz által jó évtizede folytatott identitáspolitika* legplasztikusabb termését. Ebben az értelmezésben ez a dokumentum arra hivatott, hogy kijelölje a magyar nemzet számára a következő évtizedekben követendő nemzeti azonosságtudat új paramétereit. Ezért - és éppen ezért - vállalja a preambulum a történelmi/ideológiai vitákat. Ezért igyekszik oly keményen megvonni a múlt és a jövő közötti határokat. Ezért kell ennyire hangsúlyosan szerepelnie a szövegben a keresztény értékeknek. Ezért kell ilyen egyértelműséggel újradefiniálni a jogok és kötelezettségek új összhangját. Eme elmélet jegyében nem kérdés, hogy az állam – s közelebbről, a kormány – dolga meghatározni a közösségi/nemzeti identitás elemi kereteit, tartalmát, meghatározni a hosszabb távon érvényes preferenciákat, a közjót, az új erkölcsiség kritériumait. /Lánczi, Kumin, Horkai-Hörcher, G. Fodor, Kern Tamás, Orbán Viktor/

- S még az eddig említettebb érvkészletnél is vannak praktikusabb, *a napi gyakorlati/politika szintjén* mozgó magyarázatok, érvek. Boross Péternek – több újdonsága mellett - például azért tetszik az új alkotmány, mert „...nagyobb mozgásteret ad a kormánynak...”. Adhatott volna még nagyobbat is, legalábbis az ő várakozásai szerint. S ez az új rend nem más, mint az elmúlt húsz évben megjelent tendencia megerősítése.

Vagyis nem igazolódtak azok az előzetes félelmek, miszerint az új alkotmány majd bevezetné a prezidenciális/félprezidenciális rendszert Magyarországon. Azt azonban minden dicsérő megszólaló felemlíti, hogy a végrehajtó hatalom talán most már megkaphatja az őt megillető jogosultságokat, s így végre egyensúlyba kerülhet a felelősség és a jogkör problémája. /Boross Péter, Gulyás Gergő, Orbán Viktor. /

A Nemzeti Érdek című folyóirat legutóbbi /2001. tavasz-kelekezésű/ számát az elmúlt kormányzati év megértő elemzésére szánta a szerkesztőség. A nyolc tanulmány mindegyike érinti az alkotmányozási folyamatot, ám van közöttük egy, amelyik csak ezzel foglalkozik. Kern Tamás tanulmánya /*Alkotmány és alkotmányozás* címmel/ naprakészen foglalja össze mindazokat a szempontokat, amelyeket a kormánypárti oldalon az újonnan megszületett dokumentum mellett elvi érveléssel lehet hozni. A szerző nyolc olyan fontos csomópontot talált, amely az új alaptörvény érényének mondható. Nem fogjuk részletesen bemutatni valamennyit, csupán megjegyezzük, hogy közöttük az általunk említett szintek valamennyije részletes kifejtésre került.

Az első érény a legitimitási deficit mérsékléséből adódik. A másodikat a nemzeti identitás újbóli megalapozása adja. A harmadik a parlamentáris demokrácia alapértékeinek elismerése. A negyedik a szabadságjogok tekintélyének helyreállításából áll. /Ezen a ponton nem tudom megállni annak felemlítést, hogy a kritikusok éppen ebben a vonatkozásban találták a legproblematisabbnak az új alkotmány rendelkezéseit.../ Az ötödik érény az új alkotmány deklaráltan jövő-orientáltságában található. A hatodik az európai identitás szövegszerű elvállalásában áll. A hetediket a gazdasági biztonság garantálásban lehet látni. /Ez lenne a másik olyan vitapont, amelynek megítélésében a kritikusok több problémát látnak, mint érényt./ Végül az utolsó érényt a közbiztonságnak, mint a lehető legszélesebb körökben megfogalmazódó igénynek az alkotmányos közérdekké tételében látja a szerző.

E sorok írójának rövid kommentárja abban áll, hogy a felsorolt nyolc érény közül hatot leginkább vitaalpnak lehet tekinteni. Azaz, meg kellene tételesen nézni és vitatni, hogy a hivatkozott rendelkezések valóban alkalmasak-e a deklarált értékek alkotmányos védelmére, vagy, sem. A másik kettővel kapcsolatban meg azt mondhatjuk: megnyitja az új alkotmány az utat, az alkotmányos lehetőségeket, de nagyon távol állunk attól, hogy e deklarációk révén alapvető változások állhassanak be... /Vonatkozik ez mindenképp a közbiztonság, valamint a gazdasági biztonság helyzetére nézve. /

1.1.4. Utóélet, több metszetben

A Húsvéti Alkotmány utórezgéseit az elemzői szeizmográfok többféle regiszterben is mérhették. Akár hónapokig is. E sokféle mozgásból mi ezúttal megelégszünk három mozzanat következményeinek könyvelésével.

a/A történeti szál

Magyarországon még az európai átlaghoz képest is tovább tart a második világháború következményeinek megértése, feldolgozása és megvitatása. Az elmúlt évtizedben többnyire február 13-a körül szokott kitörni az a médiavita, miszerint: mi is történt itt 1945 februárjában? Elszabadulás? Felszabadulás? Megszállás? Kiszabadulás? A politikai erők aktivitási késztettségétől függően ez a vita kb. nyolc-tíz napig szokott tartani. Az idén, az alkotmány preambulumaának köszönhetően a történeti vita csaknem három hónaposra sikeredett, mert a Nemzeti Hitvallásban lefektetett egyszerű kép sokak tetszését nem nyerte meg.

Előbb Ungváry Krisztián kezdte vitatni a háborús befejező hónapok minősítését, majd pedig egyre többen szólaltak meg az alkotmány önfelmentő magyarázatai ellen. Bekapcsolódtak e vitába magas rangú kormányzati tisztviselők is /ld. Gáll András Levente/, majd pedig kiszélesedett a vita nemzetközi részvételűvé. E szomorú - és nevetséges - történetből ezúttal megelégednénk a Jeszenszky/Deák István-féle levélváltás felidézésével. (Mert e vita legalább a Népszabadság hasábjain százezres olvasóközönség számára is követhetővé vált.)

A Lényeg: az új alkotmány szerint 1944.márc. 19. és 1990. május 2. között Magyarország nem volt szuverén államnak tekinthető, s – ez már értelmezés kérdése - ezért nem is volt felelősségre vonható az akkor született döntései miatt. A megidézett történészek közötti vita tárgya leginkább az volt, hogy lehet-e bármiféle felelőssége Magyarországnak a deportált/megsemmisített/elhurcolt százezrek életéért...? A hatályos alkotmány szerint nem, mert ez a németek műve volt... A történészek egy csoportja szerint ez a magyarázat meg szemenszedett szemfényvesztés és önbecsapás. Ráadásul, nem is felel meg a történelmi tényeknek. Nem folytatnám a vita részleteinek ismertetését, csupán csak azt konstatalem, hogy hatvan év elteltével is akadnak ebben az országban sokan, akiket nem zavarnak a legelemibb

tények sem, ha cserébe idealizált nemzetképet kívánnak isteníteni. Fogjuk fel úgy, hogy az új alkotmány megkísérelte hivatalos állásponttá tenni azt, ami a jobboldal sokáig dédelgetett vágyálma és önfelmentő emléke volt. /Hogy t.i. mi a második világháborúban kizárólag szenvedő és tehetetlen áldozatok lehettünk, voltunk. /

Ez a vita a legelső választások után szinte azonnal előtört az új parlamentben, 1990 jún.4-én, Kéri Kálmán jóvoltából. Akkor még a Fidesz – tiltakozásképpen - kivonult az ülésteremből. Ennyit változtak az idők, az álláspontok – és a történelmi ismeretek. Tanulság: nem az alkotmány dolga nyitva lévő történelmi viták terén állást foglalni és foglaltatni.

b/ A velencei szál

A kormányzati köröket némileg meglepte, hogy az Európa Tanács ún. Velencei Bizottsága június 17/18-ai ülésén viszonylag terjedelmes dokumentumban foglalt állást az új magyar alkotmányról. Első reakcióikban a szokásos rutinnal azt próbálták elhíttetni, hogy jelentéktelen, a magyar ügyekben illetéktelen fórumról lenne szó. Olyan emberek véleményéről, akiknek nem sok fogalmunk lehet a hazai alkotmányos realitások felől. Néhány nap után ez a kifogás neveltségessé vált, akkor került elő a szokásos második változat, hogy t.i. az európai szinten megszokott, mondhatni, európai szintre emelt belpolitikai csatározás nem kiszámítható következményeivel lenne dolgunk.... Ezt az érvelést a Fidesz vezetőinek még módjukban áll majd tovább finomítani, mivel a hírek szerint július első napjaiban még a strassburgi fórumokon is kénytelenek lesznek meghallgatnia a Velencei Bizottság kifogásait.

(Azóta ez is megtörtént, legalábbis az indító lövések szintjén. Ugyan már az új negyedév krónikájához tartozó momentum, de a legfontosabb európai fórumokkal megint csak meggyűlik a Fidesz-kormányzat baja. Július 5-én Strasbourgban, az Európai Parlamentben az uniós házigazdaság sikereiről beszámolni igyekvő magyar kormányfőnek meglepetten kellett tapasztalnia, hogy a legnagyobb európai pártok frakciói a Velencei Bizottsághoz hasonló eréllyel utasították el az új magyar alkotmányt. Tehát ez a küzdelem távolról sem ért még véget.) Akárhogyan is alakul majd e nemzetközi szál sorsa, az már bizonyos, hogy a Fidesz nem fogja megúszni az itthon elhangzott alapvető panaszok nemzetközi visszhangjának ismétlődését. Nagyjából hasonló lesz a dramaturgia, mint amit kénytelenek voltak január/március között a média-törvénykezés kapcsán át- és megélni.

A Velencei Bizottság egyébiránt hasonló kifogásokat fogalmazott meg, mint amelyeket már itthon is jó ideje lehetett hallani/olvasni: az AB jogkörének szűkítése, a

megengedhetetlenül szűkös legitimáció, valamint a leendő kétharmados törvények szükségtelenül korlátozó mivolta. A legelső kormányzati reakciók tükrében mindez tévedésnek, illetőleg tájékozatlanságnak minősíthető. Ugyanezeket hallhattuk februárban a médiatörvény kapcsán is, ezért nem lenne nagy meglepetés, ha a további visszavonulási útvonal is a már megismert logika szerint terveződne. Egyedül az a kérdés, hogyan nem lehetséges tanulni az általunk már korábban elkövetett és mindenki által időben felismert hibákból? Miért szükséges újból és újból elkövetni ugyanazokat a tévedéseket, ugyanazon következményekkel...?

c/ A korrekciós szál

A hazai ellenzék eddig megszokott impotenciáját némileg meghazudtolóan, elindult egy kellően izgalmas és nyitva maradt vita afelől, hogy mit is lehet majd a Fidesz-teremtette kész politikai/alkotmányos helyzettel akkor kezdeni, ha – esetleg, 2014-ben – a kormányon lévők elvesztenék a következő választásokat? Hiszen az utódok kezét aránytalan módon megkötné a most kialakított alkotmányos konstrukció. Kéziratunk lezárásakor még nem tekinthető befejezettnek ez a vita, de az eddigi érvek, viszont érvek, találgatások és kiütkeresések sokkal több innovációval bíztatnak, mint amit az ellenzék az elmúlt egy évben együttesen képes volt felmutatni.

A vita kezdetét Eörsi Mátyás – egykori szdsz-es képviselő – írása nyitotta meg, még április végén. Ő abból a feltételezésből indult ki, hogy egy esetleges Fidesz-vereség esetében a következő kormányfő keze oly mértékben meg lesz kötve az idei évben kialakított alkotmányos keretek révén, hogy legkésőbb egy éven belül törvényszerűen le kell mondania, s az új választásokon pedig értelemszerűen fog elbukni. Mindezt elkerülendő nem marad más lehetőség, mint az azonnali népszavazás a Fidesz-korszak alkotmányos rendjének minél előbbi eltörléséért. Még akkor is, ha ez az eszköz egy átmeneti időre alkotmányellenes megoldásnak tetszik.

A kritikusoknak éppen ez utóbbi vonás nem tetszik, s azzal érvelnek, hogy ez az erőből történő átalakítás tulajdonképpen megfordítva, de reprodukálná azt a visszaélést a többséggel, amit a mai ellenzék nagyon is joggal kifogásol. Ehelyett másféle kiutakat körvonalaznak, de ennek kínálatában már eltérőek az álláspontok. Eörsi kritikusai abban még egyetértenek, hogy a leendő győztesnek mindent meg kell tennie a vesztes jobboldallal történő kompromisszum eléréseért. Az elérendő kompromisszum tartalmát illetően azonban meglehetősen éles vitába bonyolódottak egymással az Eötvös Károly Intézet, valamint a Haza és Haladás alapítvány szerzői.

Az előbbiek szerint ennek a kompromisszumnak ki kell terjednie a jelenlegi alkotmányos rendben felvázolt szimbolikus politikai világképben történő engedményekre is. Az EKKI – praktikusán ez Majtényi Lászlót jelenti ... - szerint az identitáspolitikában is meghátrálásra kell kényszeríteni a majdani vesztes jobboldalt. Szigetvári Viktor és Tordai Csaba – ők lennének az említett alapítvány szerzői – viszont éppen ezt szeretnék elkerülni. Pontosabban szólva azt mondják, hogy a húsz éve tartó barikád-mentalitásnak csak akkor lehetne végét vetni, ha az Orbánt legyőző leendő koalíció továbbra is meghagyná a jobboldal számára fontos szimbolikus politikai testek alkotmányos helyzetét, s ezzel mintegy egyenrangú tényezőként ismerné el a vesztes jobboldalt a későbbiekre nézve is. A leendő kompromisszumnak mindenekelőtt a kormányozhatóságra és az elemi jogállami garanciákra kellene kiterjednie, s ebben egy vesztes jobboldal inkább lehetne partner, hiszen ekkor még az ő érdekeikbe is beleférne egy ilyen tartalmú megegyezés.

Nem folytatjuk e vita további ismertetését, kéziratunk megfogalmazásakor mintegy tucatnyira tehető az ez ügyben megszületett vitacikkek száma, s úgy véljük, hogy még nem jutottak el a végső következtetések kimondásáig. Ami azonban fontos: ezzel a vitával talán véget ér az ellenzéki erők egy éve tartó szánalmas szellemi vergődése, s az a látszat, miszerint csak panaszkodni és nyafogni képesek. Ebből a vitából legalább értelmes leágazások is megrajzolhatóak, s talán ma még megmosolyogtató a Fidesz leendő veresége felől spekulálni, bár a legutolsó két hónap közvélemény-kutatási trendjei alapján talán nem is olyan elvetemült álmodozás ezt latolgatni. Másrészt, éppen az lehet az értelme ennek az eszmecsérének, hogy a sérelmi politizálás felől eltolják a konstruktív, a megoldást kereső mentalitás felé a politizálás súlypontját.

Még annyit tennénk mindehhez hozzá, hogy a Haza és Haladás alapítvány megoldáskereső álláspontja erősen emlékeztet arra a mentalitásra, amely 1989 nyarán, a kerekasztal-tárgyalások idején volt uralkodó mozzanat, s utoljára az 1990. április végi paktum kihordásában volt még tetten érhető. Ekkor volt talán utoljára szokásban az, hogy az ellenérdekű politikai felek nem csupán a rosszhiszeműség jegyében vetettek számot aktuális ellenfeleik érdekeivel, hanem megpróbálták időnként az ő érdekeiket is megérteni és számításba venni. Igaz, ezek az évek még nem a zéró-összegű játszmák korát jelentették. Ennyiben Szigetváriék javaslatainak létezik egy nem kimondott, de mégis csak kitapintható kapcsolata a rendszerváltás kezdetének, intézmény-teremtő időszakának tradícióihoz is.

Irodalom az alkotmányozási témakörhöz:

- Búcsú az alkotmánytól. Népszabadság 12 oldalas melléklete, 10 tanulmánnyal. 04.16.
- Orbán Viktor: Az újjászületés dokumentuma. Magyar Nemzet. 04. 23.
- Boross Péter: radikálisabb is lehetne... Heti Válasz. 04.28.
- Horkay-Hörcher Ferenc: Új alaptörvény. Heti Válasz. 05.05.
- Kumin Ferenc: Alkotmány és nemzeti identitás. Heti Válasz. 05.05.
- Kis János: Amíg Orbán a miniszterelnök...168 óra. 04.28
- Tamás Gáspár Miklós: Érdekegyesítés. Népszabadság, 04.29.
- Marosán György: A felelős kormányzás és az alkotmányozás tévútja. És. 06.10.
- Vélemény Magyarország Alaptörvényéről. És. 07.02.
- Kern Tamás: Alkotmány és alkotmányozás. Nemzeti Érdek, 2011.tavaszi, 42.-54.o.

Az utóélethez:

- Jeszenszky Géza: Az alaptörvény és a magyar történelem. Népszabadság, 05.31.
- Deák István: Válasz Jeszenszky Gézának. Népszabadság, 06. 16.
-

Korrektív tervek, ötletek:

- Eörsi Mátyás: 2014. MagyarNarancs, 04.28.
- Szigetvári Viktor: Nincsen vészkiárat. Magyar Narancs. 05.05.
- Eörsi Mátyás: 2014-ről még egyszer. Magyar Narancs, 05.19.
- Az alkotmányos korrektív lehetőség. Eötvös K . Int. És, 06.17.
- Eörsi Mátyás: Válasz Majtényinak. És. 06.24.
- Szigetvári-Tordai: Túl a barikádon. És. 07.01.

1.2. Utóhangok a médiatörvényhez

Előző összegzőnkben viszonylag bő terjedelemben és kellő alaposággal mutattuk be azt a folyamatot, amelynek keretei között a karácsony előtt meghozott médiatörvény drámai gyorsassággal vált nemzetközi botránytényezővé. S amely botrány árnyéka reménytelenül vetült rá az uniós házigazdaszerep első hónapjaira is. Ehhez képest a következő negyedévben meglepően csöndes küzdelem tanúi lehettünk. A magyar média ügye pillanatokon belül került le a címlapokról, azt azonban nem mondanánk, hogy teljesen el is tűnt volna. Rendszeresen meg-meg jelentek a legkülönbélebb – fegyelmező jellegű – nemzetközi szervezetek és hétről hétre figyelmeztető módon emelték föl ujjaikat az ég felé: mondván, hogy ez a törvény nem jó, nem demokratikus és nem európai. A hazai közvélemény ehhez hozzá is szokott, az ellenzék ilyen estekben rendre igazolva látta félelmeit, a kormányzati oldalon pedig ezredszer is elmondták a megszokott érveket, azaz nem változott semmi sem.

A Freedom House produkálta az utolsó olyan jellegű figyelmeztetést, amely legalább három napig hír tudott maradni. A New York-i székhelyű szervezet – bonyolult pontrendszere alapján - évről évre értékeli az egyes országok szabadságfokát, s ezen belül a sajtószabadság állapotát. Május első napjaiban adták ki legutolsó jelentésüket, s ebben Magyarország pozícióját a korábbiakhoz képest páratlan mértékben minősítették vissza. A megszólaltatott new yorki tisztviselők szerint ennek oka mindenekelőtt az új médiatörvény volt, amelynek megítélése kapcsán nagyjából hasonló aggodalmakat fogalmaztak meg, mint amelyeket már hónapok óta jól ismerünk. */Hajszálra a „részben szabadtól”. NSZ, 05.03. /A „részben szabad” határán. NSZ. 05.07./*

Az az igazság, hogy ezek a hírek már nem voltak képesek nagyobb jelentőségű politikai rezgések kiváltására. Részben azért nem, mert ekkorra már napi hírré vált hazánk presztízsének folyamatos csökkenése, s egy-egy ilyen jelentés visszhangjaira senki sem kapta már fel a fejét. Részben azért nem, mert az alkotmányozással kapcsolatos negatív nemzetközi visszhangok egyszerűen elnyelték a korábbi eredetű panaszok hatásait.

Szép lassan, mindenféle nagyobb hírverés nélkül, de már az új szabályozás teremtette döntések, az új szervezeti környezet napi hatásai kezdtek inkább fontosabbá válni. Májusban szinte mínuszos hírré vált az, hogy megkezdődött a közszolgálati médiumokból több száz ember eltávolítása, s mire eljön az ősz, be is fejeződik a szervezeti átalakításokhoz kötődő nagyarányú elbocsájtás és tisztogatás. Közben az új médiahatóság nem tétlenkedett, hanem elsősorban a kereskedelmi televíziókra kimért – példátlanul magas - büntetésekkel vétette

észre magát. Az új Médiatanács 2011-es munkatervében erre az évre 150 millió forintnyi büntetés volt betervezve. Ehhez képest az év első négy hónapjában csupán a két nagy kereskedelmi tévére /RTL és TV 2/ összességében félmilliárd forintnyi büntetést róttak ki. Ezek a tételek a két cég éves mérlegében már komoly összegeket jelenthetnek, s így már nem olyan meglepő, hogy mind a két tévé szokatlanul visszafogottan és a hírműsoraiban a kormányzati döntésekkel kapcsolatban mind inkább lojálisan kezdett viselkedni.

A későtavasz legnagyobb médiaeseményének a Klubrádió kiéheztetése, indirekt elsorvasztása tetszik. A rádió vezetése, valamint a körülötte gyülekező értelmiségi háttér május végétől megpróbálja minél nagyobb körben közüggé tenni e rádió jövőjének kérdését. Az eset valóban megérdemel egy hosszabb bekezdést, A Klubrádió - némileg paradox módon - a választási vereség nyertesének tekinthető, ha a hallgatottsági adatokra tekintünk. 2009-ben átlagosan 106 ezer fő volt ez a szám. 2010-ben már 176 ezerre nőtt, az idei évben pedig elérte a 250 ezres számot. /Ezen belül Budapesten is sikerült megdupláznia a hallgatottságát. Ám a rádió bevételeinek adatsora meg éppen ellenkező irányban alakult. 2009-ben még 656 millió volt a rádió éves bevétele, ami tavaly már csak 447 millió lett... A háttérben az történt, hogy a rádió mögül eltűntek a nagyobb tételeket jelentő, állami tulajdonú/befolyásolhatóságú hirdetőik. (A Szerencsejáték Rt.-től a Paksi erőműig...)

A pontosság kedvéért azt is meg kell ehelyütt jegyeznünk, hogy a 2008-as gazdasági válság egyik legnagyobb vesztese általában is a hirdetési piac lett, s ezen belül az átlaghoz képes leginkább a rádiós bevételek zuhantak vissza. A probléma lényege – s ez a vonatkozás a nagy kampányzajban szinte teljesen elsikkadt, hogy egy magánkézben lévő kereskedelmi rádióknak lehetséges-e a közszolgálati rádiókra szabott feltételekkel versengenie? Olyan frekvenciáért szálltak ugyanis versenybe, amelynek elérhetőségéért eleve a szórakoztató/zenei rádiók pályázhatnak jobb esélyekkel. Viszont, szeretnék megkapni a közösségi rádióknak értelemszerűen kijáró kedvezményeket is. Ezért a Klubrádió megmaradásáért vívott harc nem pusztán politikai játszma, hanem ennél jóval több vonatkozást magában rejtő problematika. Nagy valószínűséggel az új szabályozás és a hozzá rendelt hatóság szeretné letisztítani azt a sokszínű képet, amely jelenleg a hazai rádiózásban uralkodik. Csaknem 300 kisebb-nagyobb rádió küzd a túléléséért, a többségük nem túl jó esélyekkel. Az új médiapolitika szerint egy rádió vagy kereskedelmi vállalkozás, és akkor fizessenek érte. Vagy pedig közszolgáltatás, de akkor meg fogadja el a médiahatóság által felállított közszolgálati kritériumokat. Amelyekben – s ezt jól tudjuk – kitüntetett feltételekként szerepelnek a kormányzati szempontok. Magyarán, a jövőben nem lesz lehetséges a hagyományos nonprofit-jellegű rádiókat

működtetni, mert egy rádió vagy szórakoztató /tehát, depolitizált.../ profilú, vagy pedig közszolgálati, ám ennek a tartalmi meghatározására az államnak/kormányzatnak elsőbbségi joga lenne. A Klubrádió e két – egymásnak némileg ellentmondó - kritériumrendszer határán, pontosabban a kereszteződésén helyezkedik el, ezért magába gyűjti a mostanában kialakuló új döntési szisztéma valamennyi belső ellentmondását. Mint ahogyan a várható végső döntés is telítve lesz eme belső ellentmondásoktól.

S még valami: az egész médiavilágban robbanásszerű változások zajlanak. A netes szolgáltatások, szokások elemi módon kezdik ki a hagyományos médiafogyasztási minták uralmát. Az írott sajtó térvészése megállíthatatlan folyamatnak tűnik, s ezt a médiapiacra sok-sokmilliárdnyi összeggel hirdetőik is pontosan tudják. Szintén e negyedév csöndes hírei közé tartozik, miszerint a Népszabadság megszűnt az ország legnagyobb példányszámú lapjának lenni. A Kisalföld ugyanis megelőzte...A helyi/területi lapoknak erősebb monopólium-helyzete van, mint a legtöbb országos lapnak. Olcsóbbak is, s könnyebben is jutnak el olvasóikhoz. S a provincializmus is piacképesebb, mint a széleskörű tájékoztatás. Szóval, lesznek még itt gondok bőven, s a nagyközönségnek az elmúlt húsz évben kialakult/kialakított fogyasztói szokásai egy-két éven belül így is, úgy is felborulnak. Látszólag a hatalomváltás mindennek az oka, e sorok írója meg úgy véli, hogy mindez csak inkább a felszíne.

További írások a média világához:

- A médiaipar baljós csendje. /Lázár András/ Népszabadság, 05.05.
- Közmédia. Harmadolják a létszámot / Bednárík-Nyusztay/ Nsz. 05.26.
- Van más újság. Heti válasz. 06. 23.
- Műsorváltozás. Mi lesz a Klubrádióval? Magyar Narancs, 06.23.
- Csinálják a műsort. Ki némítja el a rádiókat? Heti Válasz, 06.23.
- Az új médiaszabályozás. /Kitta Gergely/ Nemzeti Érdek, 2011. tavasz, 54-68.o.

1.3. A magyar elnökség félévének mérlege

Elnökségünk második negyedéve összehasonlíthatatlanul csöndesebbre sikerült, mint az első. Ez a nyugalom hasznosabb volt, mint az nyitó hetek zajos fogadtatása. E sorok írása idején készülnek az első mérlegek: a kormányé, az ellenzéké, a szaksajtóé, a külföldieké. Elnyelik még egy-két hónap, amire legalább e szempontokat minimálisan is közös nevezőre lehet majd hozni. Nekünk azonban nincs semmiféle elszámolási kötelezettségünk, megpróbálhatjuk ezt a mérleget az eddigi töredék-információk alapján is megalkotni.

A hazai szakértők több száz fős hadáról általában mindenki elismeréssel nyilatkozott. Mind Brüsszelben, mind pedig itthon közmegelegedésre végezték a feladataikat, s e nagy tömegű - többnyire igen fiatal - szakember-garnitúra munkájának összehangolásában nagy része lehetett a három kulcsembernek: Martonyi Jánosnak, Németh Zsoltnak és Győri Enikőnek. Ritka kivételként, még az ellenzéki pártvezetők is név szerint megdicsérték őket a parlamentben. /Gondolom, a legközelebbi kitüntetés-osztáskor kapnak is valami rendkívüli keresztet vagy zászlót. / A miniszteri szinttel már több baj is volt, de ez eleve következett az új magyar struktúrából, ugyanis a legtöbb uniós szakminiszteri fórumnak nemigen akadt megfelelő magyar koordinátor-vezetője: Matolcsynak például megállás nélkül kellett elnökölnie, hasonló bajban volt sokszor Fazekas – multifunkcionális - miniszter, miként Réthelyi professzor is.

Az igazi dilemma a kormányfői szint kapcsán adódik. Orbán Viktor feltehetően élete legsűrűbb nemzetközi programját bonyolította le január és július között, s róla a hozzá közelállók mindig is tudták, hogy nem nagy rajongója a külföldi utazásoknak. Mind a hazai, mind a nemzetközi sajtóban észrevették, hogy a külföldi érdemi, napi tárgyalások menetében korántsem mutatkozott olyan harciasnak, kényszeres patriotának, mint amilyen képet előszeretettel mutatott magáról az egyedi média-megnyilatkozások alkalmával. Ezért aztán az ő személyes házigazda-szerepéről ma még meglehetősen szélsőséges vélemények fogalmazódnak meg. Attól függően, hogy melyik partnernek éppen milyen típusú Orbánnal volt szerencséje találkozni. (Ezzel egyébként – az ő esetében - így vagyok én is, csaknem harminc éve már...) Az kétségtelen, hogy az elmúlt hónapokban sokkal, de sokkal szélesebb európai körökben tette magát ismertté, mint az előző húsz évben összesen. Csak éppen az összképet nincs módunkban most még megítélni.

Az ország megítélésén ez a félév alapján véve nem sokat változtatott. A magyar elnökség során nem történt semmi jóvátehetetlen tévedés, hiba, de nem is értünk el páratlanul

látványos és emlékezetes áttörést. A kormányzati politika még egy ideig megpróbálja majd áttörésként értékelni a Duna-stratégia elfogadásáért kifejtett erőfeszítéseket, az igazság azonban az, hogy ennek a mai keretek között nem lehet olyan súlya, aminek következtében számottevő nemzetközi siker lenne learatható. Sokkal kézzelfoghatóbb és hosszabb távon is gyümölcsözteszhető lehet azonban az, amit a horvát csatlakozás dátumának felgyorsítása ügyében sikerült elérni. S a hazai közvélemény ugyan nem méltányolta, de Brüsszelben nagyon is sikerült komoly lépést tenni egy leendő összeurópai roma-stratégia kialakítása érdekében. Ebben pedig mindenki által elismerten komoly szerepe volt Járóka Líviának, a Fideszt által delegált uniós képviselőnek. Az összeurópai ügyekben, valamint a magyar kormány által előzetesen prioritásként elgondolt kérdésekben a mérleg tehát inkább pozitív, mint semleges.

A magyar elnökségi félév szakszerű teljesítményének többé-kevésbé hivatalos mérlegét leginkább Győri Enikő nagy terjedelmű írásából lehet megismerni. A *Népszabadság július 4-ei* számában egy teljes oldalon ad számot a félév megfogható, számszerűsíthető eredményeiről - *Magyar szemeszter Európában* címmel. Eme összegzőből megtudhatjuk a konkrét adatokat is: hány dossziét zárt le a magyar periódus, hány jogalkotási ügyet sikerült befejeznünk, s mennyit készítettünk elő a következő félév számára. A valóban informatív, sokoldalú és felvilágosító erejű munka egyetlen szépséghibája talán az, hogy egyetlen mondatnyi utalást sem találunk mindazon politikai problémákra, amelyek akarva-akaratlanul, de nagyon is megterhelték a féléves indulás első két-három hónapjának nemzetközi visszhangját. Ha belegondolunk, hogy a szerző – uniós ügyekért felelős államtitkárként - végig elsőszámú kormányzati felelőse, irányítója, brüsszeli rezidense volt e félévnek, akkor ez a csönd beszédes gesztusként is értelmezhető.

Van azonban abban is némi igazság, amit Mesterházy Attila a szocialisták nevében mondott a parlamentben, mikoris szakmailag sikeresnek, politikailag viszont kudarcnak tartotta az elmúlt félévet. Magyarország – senki által nem kényszerítve – már az indulás napjaiban négy olyan ügyben vívott ki magának kétes értékű, nagyon ritkán megtapasztalható intenzitású nemzetközi figyelmet, amelynek következményeit a későbbiekben aztán nem győzte eléggé csillapítani, (E négy kérdésről - médiaügyek, alkotmány, AB-korlátozások, rendkívüli adók - az előző írásunkban bőszéggel szólottunk, ezért most nem is térnénk rájuk ki.) S ezért lehetett némileg igaza a volt külügyminiszternek akkor, amikor a végső mérleg-készítés szándékával írott elemzésében úgy fogalmaz: ez a félév számunkra mindenekelőtt elszalasztott lehetőség lett. Elmulasztottuk hazánk jobbik arcát megmutatni egy olyan

időszakban, amikor erre minden lehetőségünk meglett volna. Ugyanakkor nem lehet lebecsülni annak a páratlan tanulási folyamatnak a jelentőségét, hogy a hat hónap, illetőleg az előkészületek idején csaknem ezer kormányzati tisztviselő kapott olyan mélységű ismereteket a brüsszeli döntési folyamatok mindennapi, sokszor nagyonis informális gyakorlatáról, amely tudás a későbbiekben sokszorosán lesz kamatoztatható. Igaz, ez az előny az átpolitizált viták árnyékában ma még kevésbé vált közismertté.

További írások az uniós mérleghez:

- Eurogulyás /Miklós Gábor/ Népszabadság, 05.24.
- Áll még Budának vára. /Hegedüs József/ MagyarNarancs, 06.16.
- Félsiker. /Balázs Péter/ Népszabadság, 06. 25.

A hat hónap lejártakor ugrásszerűen jött meg a hazai média EU-érdeklődése is. Az elmúlt hét végén két és hetilap egy napilap is szokatlanul nagy terjedelmű mellékletekben emlékezett meg a magyar elnökség teljesítményéről. Mind a három kiadvány hasznos és komoly hézagpótló segédlet a teljesebb kép kialakításához:

- Őrségváltás. Az uniós elnökség értékelése. Heti válasz, 06.30. 30- 40.o.
- A magyar elnökség fél éve. Figyelő. 06.30. 10-20. o.
- Záróra. A Népszabadság melléklete a magyar EU-elnökségről. Népszabadság, 07.06.

2. A gazdaságpolitikai történések csomópontjai

2.1.A konvergencia-program

2011. április közepén nyújtotta be az Európai Bizottsághoz a kormány Magyarország konvergencia-programját, amelyet a nemzetközi előírásoknak megfelelően állított össze a Széll Kálmán terv alapján.

2. 1.1. A konvergencia-programban vázolt növekedési pálya

Az anyag készítőinek valamilyen formában kontinuitást kellett felmutatniuk a kormány korábbi döntései, tervei és az azoktól merőben különböző új, deficit- és adósságcsökkentő pálya között. Ezt kétféleképpen oldották meg. Egyfelől verbálisan, másfelől azzal, hogy kétféle növekedési pályát rajzoltak fel.

A verbális kimagyarázkodás tételei a következők voltak:

- A kormány, mint a program előterjesztője azt állítja, hogy „csapdahelyzetet” örökölt a gazdaságban, amennyiben a svájci frank alapú hiteleket felvevők a globális válságban nehéz helyzetbe kerültek, és az emiatt megnövekedett kockázat a belső kereslet fellendülésének legfőbb akadálya. Értelmezésünk szerint itt a devizaalapú hitelek adóssai kerültek egy sajátos árfolyamcsapdába, és nem a kormány. A kormány, ha ezt a csapdát meg akarta volna oldani, akkor nem drasztikus forint-gyengítéssel kezdi ténykedését. De kétségtelen, hogy a kormány megalakulásakor csapdahelyzetben volt, mégpedig abban a politikai csapdahelyzetben, hogy miközben kényesen akart vigyázni politikai hitelességére, eszközök híján nem tudott eleget tenni az ellenzéki évek alatt kialakult „Fidesz-feeling” kielégítésének.

- Az Orbán-kormány megalakulásakor „számtalan előre nem látható nehézséggel szembesült” – állítják az anyag szerzői. A felsoroltak közül azonban csak a természeti katasztrófák (belvíz, vörös iszap) fogadhatók el, a gazdasági folyamatokkal, és a költségvetés helyzetével tisztában lehettek. A miniszterelnök-helyettesé lett Varga Mihály a parlament Költségvetési Bizottságának volt az elnöke, aki tudhatott az itt említett ingatlanadó eltörléséről is. A csapdahelyzetet és a költségvetésben tátongó ismeretlen lyukakat a konvergencia-program csak azért említi, hogy indokolásul szolgáljanak a 2010-ben megkezdett, nem szokványos gazdaságpolitikához.

- A program a kormány valamennyi korábbi döntését helyesnek tartja. Állítása szerint a személyi jövedelemadó-rendszer átalakítása, a társasági nyereségadó csökkentése és a tíz

kisadó eltörlése a kínálatoldali növekedési stratégia részeként a növekedést leginkább visszafogó adók hatásának csökkentését jelentette, ezen adótételek változtatásai révén az adósság kinőhetővé válik. Ezzel szemben tudjuk, hogy a személyi jövedelemadó csökkentésének nincs foglalkoztatást és növekedést ösztönző hatása, a 10 százalékos nyereségadó csak a kicsik körében tudna érdemben hatni, ha lenne piacuk, tőkéjük, hitelük és főként nyereségük, amiből adót tudnának fizetni.

- A konvergencia-program írói szerint a válságot „a legegészségesebb állapotban” átvészelve átmeneti megadóztatása „nincs hatással a gazdaság hosszú távú potenciális növekedési ütemére”. A válságadókra és a nyugdíjrendszer reformjára az egyensúly átmeneti tartása miatt volt szükség, mert így „Az egyensúly átmeneti megteremtése időt adott az államháztartást hosszabb távon rendbe tevő strukturális reformok megtervezésére.” Ezzel szemben tudjuk, hogy a válságadók (beleértve a pénzügyi adót is) a lehetségesnél szűkebbre szabják a növekedést, aminek hatása hosszabb távon is érződik. Másfelől az is világos, hogy a különadókkal és a nyugdíjrendszer átalakításával eredetileg a kiadásoldali reformokat kívánták elkerülni.

Az Orbán-kormány első évben felmutatott gazdaságpolitikai kapkodásának, improvizációinak elfedésére hivatott ideológia tehát – amely a konvergencia-programban fellelhető – a következő. Az előző kormánytól örökölt lyukas államháztartás miatt csak részben tudtak nekiállni az adócsökkentésen alapuló, növekedésösztönző gazdaságpolitikájuknak. Emellett „fontos kiadáscsökkentő lépéseket” is tettek, pl. a bónuszrendszer eltörlése a közszférában, hatékonyságnövelés az állami vállalatoknál és a kiszervezett tevékenységek felülvizsgálata. Az egyensúly megteremtésére törekedtek a válságadók bevezetésével és a nyugdíjpénztári átalakításokkal, amelyek az átmeneti levegővétel révén lehetővé tették „az államadósság gyors csökkenését és a gazdaság növekedési problémáit egyszerre kezelni tudó strukturális reformprogram” kidolgozását.

Ezzel szemben a mozaikdarabokból összeállítható valóság a következő. A Fidesz gazdaságpolitikai vezérének, Matolcsy Györgynek az volt az elképzelése, hogy engedélyt kapnak a nemzetközi szervektől a deficitcél fellazítására, ami elégséges lesz az adócsökkentés megindításával keletkező hiánytöbblet fedezetére. Emellett olyan mértékben növekszik a kormány hitelessége, hogy az érdemi kamatfelár-csökkenést eredményez, ami szintén növeli a mozgásteret. Ugyanilyen hatású lesz a bürokrácia 800 milliárd forintos visszavágása. Az adócsökkentések mind kiterjedtebbé válhatnak annál is inkább, mert az évente lassan, 0,5,

max. 1 százalékponttal mérséklődő GDP-arányos államháztartási hiány felmutatható lesz a beinduló gazdasági növekedésből, amely 2012 után már 5 százalék fölött fog robogni. Ezzel válik kinőhetővé az államadósság. Így nem kell semmiféle megszorításra sort keríteni, és reformokra sem lesz szükség. Az egyensúlytartásra törekvő elavult, poros gazdaságpolitikát tehát egy adócsökkentésen alapuló, növekedésorientált váltja fel, amely nem jár fájdalommal, sőt, mindenre gyógyírt hoz. A növekedés beindításához forrásul nagyobb hitelt kértek, illetve kezdettől fogva forrásként számoltak a magán-nyugdíjpénztári pénzekkel.

A valóság ezzel szemben az, hogy Brüsszel nem engedélyezte a deficitcél emelését, emiatt, továbbá a június elején gerjesztett miniválság letörésére 72 óra alatt kellett összehozniuk valamiféle, piacokat megnyugtató programot. Ezt a funkciót töltötte a 29 pontos akcióterv, amelyben adni is kellett és elvenni is. Az elvétel fő tételét a bankadó képezte. A 2011-re vázolt gazdaságpolitikát ugyancsak a megszorítások és reformok elkerülésének igénye határozta meg amellet, hogy kiderült: erre az évre sem lehetséges az államháztartás hiányát az eredeti konvergencia-programban foglaltak fölé vinni. Ezért folyamodtak a válságadók kiterjesztéséhez, valamint a magán-nyugdíjpénztári befizetések és a vagyon államosításához. Ám a piacokat ezek az ötletek nem nyugtatták meg, s már 2012-től kétségesnek tartották az ország finanszírozhatóságát. Brüsszel kilátásba helyezte, hogy ha nem csökkentjük tartósan 3 százalék alá az államháztartás hiányát, akkor példát fog statuálni, és megvonja az uniós források folyósítását. Amikor 2010 őszén reformok tucatjainak bevezetéséről kezdtek beszélni a kormány prominens képviselői, nem jószándékukból tették, azt Brüsszel és a piacok megnyugtatójának szükségessége kényszerítette ki.

Miközben a konvergencia-program készítői nem győzik hangsúlyozni, hogy a Széll Kálmán terv a „növekedés mindhárom forrását érdemben stimulálhatja”, vagyis, hogy nincs feladva a növekedési és az egy milliós foglalkoztatás-bővítési terv, tisztában vannak azzal, hogy a 902 milliárd forintos költségvetési kiigazításnak növekedéskorlátozó hatása van. S e tekintetben a piacokat sem lehet átvágni. A korábbi növekedési álmok és a mostani egyensúlyi követelmények közt feszülő ellentmondás feloldására a konvergencia-programban kétféle pályát állítottak fel 2015-ig szólóan. „...az egyik egy óvatos, konzervatív pálya, amelyben Széll Kálmán Terv pozitív hatásai késleltetve és nem teljes mértékben bontakoznak ki. A másik egy dinamikus növekedési pálya, amely a fennálló szűk keresztmetszetek sikeres kezelését és elhárítását feltételezi. A terv tényleges megvalósulása 80%-os valószínűséggel ezen két pálya között helyezkedhet el.”

Az államadósság és a deficit csökkentése a konzervatív pálya alapján számolódik – megítélésünk szerint azért, hogy valamivel hitelesebb legyen a program egésze. Ez viszont gyökeres fordulat Matolcsy György korábbi álmaihoz képest még akkor is, ha megengedik azt a feltételezést, hogy a ténylegesen teljesülő mutatók – a szakértők becslései szerint – nagy valószínűséggel ennél kedvezőbben fognak alakulni.

A kétféle forgatókönyv szerinti pálya a következő:

1. táblázat

Makrogazdasági kilátások a konvergencia program konzervatív változata szerint
(előző év = 100 %)

Megnevezés	2010	2011	2012	2013	2014	2015
GDP növekedése	101,2	103,1	103,0	103,2	103,3	103,5
Háztartások fogyasztási kiadása	97,9	103,1	102,2	102,4	102,5	102,7
Természetbeni társadalmi juttatás	-2,5	-0,5	-0,7	-0,8	-0,1	-0,1
Közösségi fogyasztás	-0,6	-4,9	0,3	0,5	0,5	0,6
Bruttó állóeszköz-felhalmozás	94,4	105,7	105,3	106,0	105,7	105,8
Áru- és szolgáltatás export	114,1	109,7	110,5	112,1	111,6	111,7
Áru- és szolgáltatás import	112,0	109,7	110,4	112,2	111,8	111,8
Foglalkoztatottak száma	0	100,7	102,0	101,7	101,6	101,5
Munkanélküliségi ráta	11,2	10,9	10,5	9,9	9,3	8,7
Fogyasztói infláció	104,9	104,0	103,4	103,0	103,0	103,0
Folyó fizetési mérleg a GDP %-ában	2,1	1,6	2,8	2,7	1,9	2,0
Külső finanszírozási igény, képesség	3,9	4,2	5,6	5,8	4,4	4,4
Államháztartás hiánya a GDP %-ában	-4,2	2,0	-2,5	-2,2	-1,9	-1,5
Államháztartás bruttó	80,2	75,5	72,1	69,7	66,7	64,1

adóssága a GDP %-ában						
-----------------------	--	--	--	--	--	--

Forrás: Magyarország konvergencia programja 2011-2015, Bp. 2011. április

2. táblázat

**Makrogazdasági kilátások a konvergencia program dinamikus változata szerint
(előző év = 100 %)**

Megnevezés	2010	2011	2012	2013	2014	2015
GDP növekedése	101,2	103,2	103,6	104,8	105,2	105,5
Háztartások fogyasztási kiadása	97,9	103,2	102,6	104,9	104,2	104,2
Természetbeni társadalmi juttatás	-2,5	-0,5	-0,7	-0,8	-0,1	-0,1
Közösségi fogyasztás	-0,6	-4,9	0,3	0,4	0,5	0,6
Bruttó állóeszköz-felhalmozás	94,4	106,4	108,0	108,4	111,4	111,9
Áru- és szolgáltatás export	114,1	109,7	110,8	112,3	112,5	112,5
Áru- és szolgáltatás import	112,0	109,8	110,9	112,6	113,0	112,9
Foglalkoztatottak száma	0	100,7	102,3	103,0	102,9	102,8
Munkanélküliségi ráta	11,2	10,9	10,4	8,8	7,3	5,9
Fogyasztói infláció	104,9	104,0	103,4	103,1	103,0	103,0

Forrás: Magyarország konvergencia programja 2011-2015, Bp. 2011. április

A két pálya között a következő *azonosságok* mutathatók ki:

1. Az idő előre haladtával (2012 után) a GDP dinamikája mindkét verzió szerint emelkedik.

2. A közösségi fogyasztás és a háztartások természetbeni juttatása lényegében azonos dinamikát jelez. Ez az a két keresleti elem, amelyet az állami/önkormányzati költségvetés

alapvetően befolyásol¹. Feltűnő, hogy a természetbeni társadalmi juttatások mindkét szcenárióban évről évre mindvégig csökkennek, ide sorolandók az oktatáshoz, az egészségügyhöz, a közlekedési szolgáltatásokhoz kapcsolódó támogatások. A közösségi fogyasztás mindvégig alacsony, a korábbiakhoz képest szokatlanul alacsonyabb növekedése mögött pedig a közfoglalkoztatásra, a közigazgatásra, a védelemre, a tudományos kutatásra, a közvilágításra, a közutak fenntartására, ár- és belvízkárok elhárítására, a köztisztasági szolgáltatásokra, a parkfenntartásokra, a földtani kutatásokra folyósított összegek prognosztizált időszakon belüli, a növekedési lehetőségekhez képest erősen visszafogott finanszírozási terve húzódik meg.

3. A háztartások fogyasztási kiadásainak növekedési üteme 2012-ben mindkét verzióban mérséklődik, a Széll Kálmán terv megvalósításának tehát – eltérő mértékben, de - fogyasztást korlátozó hatást tulajdonítanak.

4. Mindkét változat magas, 2012-től tíz százalék feletti áru- és szolgáltatás-exportdinamikát feltételez, vagyis a külföldi piacok tekintetében nem vélelmez törést, megtorpanást.

5. Az import dinamikája 2012 után mind a két variánsnál meghaladja az exportét, a dinamikus változatban kissé nagyobb mértékben.

A két pálya közötti *különbségek* a következők szerint foglalhatók össze:

1. A konzervatív pályánál 2012-ben mérséklődik a GDP dinamikája 2011-hez képest.

2. Valamennyi keresleti tényező markánsabb ütemet mutat a dinamikus verzióban.

3. A dinamikus változat különösen a beruházások tekintetében jelez nagyobb különbséget a konzervatívhoz képest. Az állóeszköz-felhalmozások üteme közti különbség évről évre nagyobb lesz, 2015-ben már 6,1 százalékot tesz ki.

4. A háztartások fogyasztási kiadásai is gyorsabban emelkednek a dinamikus változat szerint, a különbség azonban itt max. 2,7 százalékpont.

5. A dinamikus változatban az exportpálya is valamivel kedvezőbb.

¹ A természetbeni társadalmi juttatásokat kis részben non-profit szervezetek is finanszírozzák.

6. A dinamikus változatbeli GDP ütem megjeleníti a Matolcsy György vágyaiban, elképzelésében szereplő 5-6 százalékos növekedést (ez már visszafogottabb a korábban 7 százalékot vizionáló matolcsyizmushoz képest).

A dinamikus pálya melletti konzervatívnak nevezett scenárió tkp. visszavételt jelent a korábban hangoztatott erőteljes kitörést jelentő változattól, visszatérést a realitásokhoz, hihetőbb, hitelesebb variáns. A dinamikus pálya egyébként főbb mutatóiban megegyezik a kormánynak a Széll Kálmán Terv bejelentése előtt megjelentetett prognózisával, aminek ismeretében joggal merül fel a kérdés, hogy ha 2013-tól az öt százalék közeli növekedési dinamikát fél évvel ezelőtt még reálisnak látták, akkor miért kell a társadalom egy részét jelentősen megszorogató „reformcsomaggal” terhelni az országot?

A 2010 őszen prezentált elképzelések épp úgy irreálisak voltak, mint a konvergencia-program dinamikus változatában bemutatottak. A két pálya szinte pontos számszerű egyezése pedig arra utal, hogy a dinamikus változatban szó nincs a Széll Kálmán Terv bármiféle figyelembevételéről. Matolcsy György csupán presztízssokokból tette bele a konvergencia-programba, amelynek brüsszeli konzekvenciáját – nagyon helyesen – nem merte vállalni. Annál is kevésbé, mert szerintünk *a konzervatív pálya is olyan lefelé mutató kockázatokkal terhelt*, amelyek alapján a jelzettnél reálisan alacsonyabb növekedés rajzolódik ki. Megítélésünk szerint *irreális a tervezési horizont egészén*

- tíz százalék feletti áru- és szolgáltatás-exportdinamikával számolni, úgy különösen, hogy nincs mellékelve hozzá a magyar gazdasággal szembeni külső piaci kereslet alakulásának bemutatása; a korábbi konvergencia-programok mindannyiszor megjelölték, hogy a külső keresletet Brüsszel várakozásait elfogadva építették be a külgazdasági kapcsolatok prognózisába, most valószínűsíthetően az ilyen egyeztetés elmaradt; az viszont nem eléggé meggyőző, amire az anyag hivatkozik, hogy ti. 2013-tól a magas járműipari kivitel fogja eredményezni a kivitel kétszámjegyű dinamikáját;

- a bruttó állóeszköz-felhalmozás éves szinten 6 százalék körüli bővülését várni, hiszen

= az autóiipari beruházásokat legfeljebb 2013-ig látni,

= az Új Széchenyi Terv Otthonteremtő programjában inkább a kínálati, mintsem a keresleti oldal támogatása szerepel,

= az ország versenyképessége nem javul az egykulcsos szja-tól és a munkakínálat kikényszerített bővülésétől, amitől a program az ország tőkevonzó-képességének javulását várja,

= az állami beruházások 2011. évi csökkenésével majd a későbbi években e lecsökkent szint tartásával kalkulálnak;

- a háztartások fogyasztási kiadásainak 2011. évi 3,1 százalékos növekedését prognosztizálni, amikor a munkaerő-piaci helyzet legfeljebb alig érzékelhetően javul, a reálkeresetek széles körben csökkennek, az emelkedő reálkereseti szintet realizálók fogyasztási többlete nem tudja ellensúlyozni a megszorításokat elszenvedők kieső keresletét, és a hitelfelvételi feltételek sem javulnak; a továbbiakra prognosztizált évi átlagos 2,4 százalékos fogyasztás-kiadási többlet már inkább elfogadható, bár realitását megkérdőjelezi az, hogy a Széll Kálmán Terv végrehajtása nyomán egyfelől széles tömegek számára lehetetlenül el a fogyasztás szinten tartása is, másfelől a gazdagodó rétegek hazai fogyasztásának bővítése korlátos.

A kiszivárgott jelzések szerint *Brüsszel is túlzottan optimistának tartja még a konzervatív pályában vázoltakat is*, 2011-re 2,7 százalékos, 2011-re pedig 2,6 százalékos növekedést prognosztizál, vagyis 0,4 százalékponttal alacsonyabbat a kormány által gyengébb változatúnak prezentálnál. Ebből a bemutatottnál alacsonyabb nominális GDP-emelkedés következik, és kevesebb adóbevétel, vagyis két oldalról is megkérdőjeleződik – csupán a növekedési pálya alapján - a deficitcsökkentés tervezett mértékének tarthatósága.

2.1.2. A konvergencia-program munkaerő-piaci prognózisa

Ismeretes, hogy a Fidesz és a kormány különféle programjaiban 1 millió adózó munkahely létrehozása szerepelt 2020-ig, azaz tíz év alatt. A kormány 2014-ig tartó ciklusára 400 ezer munkahely esett, és a gazdasági miniszter eleinte ezt is kommunikálta. Később azonban korrigált, és csak 300 ezerre valószínűsítette a parlamenti ciklus végéig várható foglalkoztatás-gyarapodást.

A konvergencia-program tartalmazza mind a konzervatív, mind a dinamikus pályához kapcsolódó munkaerő-piaci prognózist – tekintet nélkül arra, hogy a dinamikusnak nulla a valószínűsége, és költségvetési hatásaival a továbbiakban nem számolnak. A bemutatott táblázat szerint a konzervatív pálya mentén 2014-ig 232 ezer fős, 2015-ig 292 ezer fős gyarapodás várható. A dinamikus pályához 2014-ig 347 ezer, 2015-ig 463 ezer fős

foglalkoztatási többlet kapcsolódik. A táblázathoz tartozó szövegben ugyanekkor ettől eltérő adatok szerepelnek: a dinamikus pálya alapján „2014-re a foglalkoztatottak száma várhatóan mintegy 300 ezer fővel, 2015-re pedig összességében 400 ezer fővel fog növekedni.” A konzervatív változathoz tartozó gyarapodással verbálisan nem foglalkoznak. Más számszerű ellentmondás is található a szövegben, részben a 2010. évi tényekre vonatkozóan², részben a Nemzeti Közfoglalkoztatási Program decemberben megjelent várakozásaihoz viszonyítva. Ez utóbbi 2011-re 220 ezer fős foglalkoztatási többletet várt a közmunkáktól, ugyanakkor a konvergencia-programban csak 27 ezer fős növekménnyel számolnak összesen a nemzetgazdaság egészében. A verbális közlés szerint a konzervatív alappályában csak 2014-től lehet „nagyobb mértékű, 1,5 százalékot meghaladó foglalkoztatás-bővülésre ...számítani”, ugyanakkor a csatolt táblázat adatai már 2012-től 2 százalékos növekedést tartalmaznak, majd rendre 1,7, 1,6, illetve 2015-re 1,5 százalékos. A számok ilyen zavaros prezentálása kiforratlan, politikailag irányított tervezésre és a tervezési munka kontrolljának hiányára, vagyis összességében kaotizmusra utal.

A konvergencia-programban külön keretes anyag foglalkozik a Széll Kálmán Terv munkaerő-piaci hatásaival. A program készítői szerint a Kormány „olyan, többek között a foglalkoztatottságot, a nyugdíjrendszert, illetve az oktatást érintő reformintézkedéseket hirdetett meg, ... amelyek jelentős pozitív hatással lehetnek a munkaerő-piaci folyamatokra.” (15.o.). Közlebről három területet jelöl meg a program:

a/ a hátrányos helyzetű csoportok foglalkoztatásának javítására a Nemzeti Közfoglalkoztatási Programot,

b/ a fiatal pályakezdők helyzetét javítandó a piaci igényeket jobban figyelembe vevő felsőoktatási rendszer kialakítását,

c/ a munkaerő-piaci aktivitás fokozását.

Ad. a / A Nemzeti Közfoglalkoztatási Program, amely az Út a munkába program helyébe lép 2011 elején sem tudott érdemi eredményt felmutatva elindulni. A Széll Kálmán Terv csak 2012-től várja teljes értékű hatását. A program keretében a korábbiaknál bonyolultabb adminisztrációjú rendszer jött létre, a közmunka-kereslet feltételei

² Az Út a munkába programban foglalkoztatottak számát a 14. oldalon 85-90 ezer főre, a 16. oldalon 80-85 ezerre teszik.

megnehezültek (a bérpótló juttatás megszerzésének szigorításával), a munkateremtésben való részvétel önkéntes és visszterhes lett, ezért sok helyen érdekmúlás áll elő. A vállalkozói költségeket max. 70 százalékban térítik csak meg, az önkormányzatoknak, non-profit társaságoknak és az egyházaknak is 5 százalékos saját részt le kell tenniük a közmunkások foglalkoztatási terheihez. Az állami megrendelésekre pedig csak 2012-től van ígéret. A korábban viszonylag jól működő közfoglalkoztatási rendszer szétverése után annak nemzeti jellegűvé alakításával a közfoglalkoztatás nagy nemzeti hiátusokat mutat.

Ad b/ Az oktatási rendszer átszabásának csak hosszabb távon, a parlamenti cikluson túlmutatóan lehet hatása.

Ad.c/ A munkaerő-piaci aktivitás fokozása a konvergencia-program fő ideológiai lózungja, és a jövedelmek megcsapolásának eltakarására hivatott. Amikor a munkaerő-piaci aktivitás erősödését szorgalmazzák, az anyag készítői képmutató módon úgy tesznek, mintha a munkakínálat növekedését a munkaerő-kereslet automatikusan fel tudná szívni. Csupán egyetlen helyen ismerik el, hogy „rövidtávon akár a munkanélküliek számának bővülésével is számolni lehet”, mert „a keresleti oldalon a létszám-alkalmazkodás a válság után lassabban és csak fokozatosan, a jövedelmezőség javulásával párhuzamosan állhat helyre”. (16. o.) Ám a munkaerő-piaci folyamatokat bemutató táblázat szerint mindkét pálya mentén csökken a munkanélküliség rátája.

3. táblázat

Foglalkoztatási adatok

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
<i>Konzervatív pálya</i>						
Foglalkozt.számának változása (15-64 év)	0	0,7	2,0	1,7	1,6	1,5
Munkanélküliségi ráta	11,2	10,9	10,5	9,9	9,3	8,7
Aktivitási arány	62,4	62,8	64,0	65,1	66,1	67,2
<i>Dinamikus pálya</i>						

Foglalkozt.számának változása (15-64 év)	0	0,7	2,3	3,0	2,9	2,8
Munkanélküliségi ráta	11,2	10,9	10,4	8,8	7,3	5,9
Aktivitási arány	62,4	62,8	64,2	65,3	66,6	68,0

Forrás: Magyarország Konvergencia Programja 2011-2015 15.o.

Nem kétséges, hogy a tervezett intézkedések nyomán megnő a munkakínálat, a gazdasági aktivitás, azonban ez belátható időn belül csak a munkanélküliek számának további duzzadásában fog megjelenni és nem a foglalkoztatás bővülésében. A tervezett intézkedések a szociális rendszer nagyon radikális átalakítását jelentik, eddig megismert elemei a következők:

- olyan jövedelmi struktúra beállítása, amelyben a közmunkák díja elmarad a minimálbértől, a szociális segély összege pedig kisebb, mint a közmunkával elérhető; a több jogcímen igénybe vehető szociális transzferek összességének maximuma a minimálbér lehet;
- a családtámogatási ellátások nominális szinten való befagyasztása;
- a táppénz felső határának felére csökkentése, huzamosabb ideje táppénzen lévőek felülvizsgálata, a passzív táppénz elvétele;
- az álláskeresői járadék folyósítási idejének 90 napra csökkentése;
- az álláskeresői segély (amely a 270 napos álláskeresői járadék után még 90 napig élt) megszüntetése,
- a bérpótló juttatás igénybevételének megszigorítása,
- a karkedvezményes nyugdíjazás kiiktatása,
- a rokkantnyugdíjazottak felülvizsgálata.

A felsorolt intézkedéseket a kormány annak hangoztatásával adja el, hogy aki dolgozni tud, annak dolgoznia kell, amivel azt a hamis mítoszt sugallja, hogy a ma szociális

támogatásra szorulóknak, illetve a 62 év előtt nyugdíjba mentek, munkakerülők, akiket a juttatások megfaragásával kell és lehet visszakényszeríteni a munka világába.

A konvergencia-programban kirajzolódó foglalkoztatás-politika egyoldalú, csak a munkaerő-kínálat növelésére koncentrál, és alárendelődik a deficitcsökkentés igényének.

2.1.3. A konvergencia-program inflációs és költségvetési prognózisa

A bemutatott konvergencia-program – a korábbi kormányzati prognózissal ellentétben – elfogadta az MNB prognózisát, amely 2012 végére 3 százalékra teszi a fogyasztói árszint növekedését, és ezt követően fenntarthatónak tartja a 3 százalékos inflációs célt. Az anyag nem utal arra a korábbi kormányzati elképzelésre sem, miszerint 3,5 százalékra kellene emelni az inflációs célt. A konzervatív növekedési pályához tartozóan 2011-ben 4, 2012-ben 3,4, ezt követően pedig 3 százalékos lesz a forint inflációja. (A dinamikus verzióbeli infláció ettől mindössze 2013-ban tér el, amikor 3,1 százalékra teszi az infláció mértékét.³)

A magunk részéről ezt a pályát túlzottan optimistának tartjuk. Az ideai drágulás bizonyosan 4 százalék feletti lesz, s ebből nagyobb árhatás gördül át 2012-re, amikor mai ismereteink alapján a fogyasztói árszint 3,7 százalékkal emelkedhet. A 3 százalékos inflációs célt – legjobb esetben is – csak 2013 második felében érhetjük el. A konvergencia-programbeli intézkedések egy része növeli az inflációt, ezek a következők:

- elektronikus útdíj bevezetése,
- a jövedéki adók emelése,
- a termékdíjak kiterjesztése,
- gyógyszergyártók terhelése,
- a költségtérítéses oktatás bővítése,
- az utazási kedvezmények megvonása,
- a helyi önkormányzati feladatok átcsoportosítása,

³ Megjegyezzük, hogy a dinamikus verzióhoz ennél magasabb inflációs pálya tartozna, már csak az élénkebb kereslethúzás okán is. Hogy ezzel nem foglalkoztak, jelzi, a dinamikus scenáriót csak politikai okokból festették fel, de azzal komolyan nem számoltak.

- a bankadó tartóssá tétele.

A konvergencia-programbeli *középtávú költségvetési pálya* a következő:

4. táblázat

Középtávú költségvetési pálya a GDP százalékában

Év	Kormányzati szektor egyenlege	Bruttó államadósság
2008	-3,7	72,3
2009	-4,5	78,4
2010	-4,2	80,2
2011	2,0	75,5
2012	-2,5	72,1
2013	-2,2	69,7
2014	-1,9	66,7
2015	-1,5	64,1

Forrás: Magyarország Konvergencia Programja 2011-2015

A program szerint minden évben aktív az államháztartás elsődleges egyenlege; 2011-ben a legmagasabb, 5,9 százalékos, amiben az egyszeri bevételek játszanak szerepet. Az ez évi költségvetési szufficit is a magán-nyugdíjpénztári megtakarítások átvételéből adódik.⁴ 2012-ben azonban a GDP 1,2 százalékára esik az elsődleges aktívum, ezt követően pedig a tervperiódus végéig emelkedik (2015-ben 1,8 %), vagyis mindvégig erős fiskális megszorítás fog érvényesülni.

⁴ Az egyszeri vagyonhatás következtében az államháztartás egyenlege 2011-ben GDP arányosan 4 százalékos többletet mutatna. Ám ebből 2 százalékot a BKV és a MÁV adósságának törlesztésére fognak fordítani. Az év elején zárolt 250 milliárd forintos tartalékot pedig tartósnak tekintik. Mint kiderült tervezési hiba tette szükségessé, az adóbevételeket ugyanis az előző bázison túltervezték, és ezt kellett a költségvetés elfogadását követően hat héttel kompenzálni.

A költségvetés *bevételi oldalán* a konvergencia-program szerint a következő döntések várhatók:

- az adójóváírást és a szuperbruttóra vetített adóztatást 2012-13-ban kivezetik a személyi jövedelemadó-rendszerből,
- az uniós jogharmonizáció keretében emelkedik a dohánytermékek jövedéki adója,
- a termékdíjakat többletbevétel eredményezően átalakítják és szélesítik,
- szigorodik a társasági adózásban a korábbi évek veszteségeinek leírhatóságára vonatkozó szabályozás,
- 2013-tól megszűnnek a válságadók,
- 2013-tól a pénzügyi adó a felére csökken,
- 2013-tól bevezetik a használatarányos elektronikus útdíjat.

Láthatóan az Orbán-kormány semmiféle többlet-adócsökkentést nem hajt végre ahhoz képest, mint amiről 2010-ben döntött. Sőt, újabb adók kerülnek kivetésre, illetve tartósul a pénzügyi adó különadója. Ez így hatalmas fiaskó a Fidesz jelentős adócsökkentést ígérő elképzeléseihez képest különös tekintettel arra is, hogy a magán-nyugdíjpénztári átutalások nagy része az államháztartásba került, és a megtakarítások zömét is felhasználják.

2.1.4. Rövid értékelés

A konvergencia-program megállapítja, hogy a konzervatív pálya mentén a különadók kifutása után az államháztartás hiánya a GDP 4,5-5 százalékára emelkedne, és nem csökkenne az adósságráta. „A Kormány ezért strukturális reform programot hirdetett meg (Széll Kálmán Terv)... a tervezett reformintézkedések a jelenleginél sokkal inkább >növekedésbaráttá< teszik az állami kiadások szerkezetét, a munkakínálat ösztönzésén keresztül javítják a foglalkoztatást, valamint 2012-ben a GDP 1,8%-ával, 2013-tól 2,8%-ával csökkentik az államháztartás hiányát a Széll Kálmán Terv nélkül számított alappályához képest.” (29-30. o.). Valószínűsíthetően a programot benyújtó kormány az idézett mondat tartalmával egyetért, amit a részünkről súlyos tévedésnek tartunk. A Széll Kálmán terv intézkedéseivel ugyanis semmivel sem lesz növekedés-barátibb a költségvetés kiadási szerkezete, a munkaerő-kínálat kikényszerített felpumpálása pedig korántsem jelent javuló foglalkoztatást. Hiszen akik a nyugdíjas létbe menekültek, vagy rokkantnyugdíjasok lettek, azok zömükben – az

egészségügyi okokon túlmenően – azért léptek ki a munkapiacról, mert állásuk fenyegetetté vált, és nem láttak kilátást másutt való elhelyezkedésre. A munkaerő-kínálat bővítését, a munkaerőpiac rugalmasabbá tételét hirdető új gazdaságpolitika kitervelői nincsenek tisztában a magyar társadalom valóságos szociális helyzetével. A szociális segélyre kényszerítettek többsége, akik ebből nem tudnak megélni, legfeljebb a feketefoglalkoztatás zsákutcájába tud belemenekülni. A foglalkoztatás terhei szemernyi sem csökkennek.

A program egésze inkább növekedés-visszafogó, mintsem növekedést ösztönző. A fogyasztói kereslet mérséklését jelenti:

- a bérpótló juttatás rendszerének átalakítása,
- az álláskeresői segély és a passzív táppénz megszüntetése,
- az álláskeresői feltételrendszerének szigorítása (a folyósítási idő és összeg csökkentése),
- a maximális táppénz felére csökkentése,
- a több jogcímen igénybe vehető szociális és családtámogatási transzferek összességének maximálása,
- a családtámogatások nominális értékének befagyasztása,
- a nyugdíjmelés szabályainak változása,
- a karkedvezményes nyugdíjazás kiiktatása (kivéve 40 munkaviszonyt betöltő nők),
- a rokkantsági nyugdíj-megállapítás felülvizsgálata, az ellátások átalakítása,
- az adójóváírás kivezetése,
- az utazási kedvezmények csökkentése.

A pénzügyi adó csökkentett mértékű fenntartása nem ösztönzi a hitelkínálat bővítését. A helyi önkormányzatok hitelfelvételének korlátozása vásárlóerő-mérséklődéssel jár.

A konvergencia-programban foglaltak legsúlyosabb következménye a társadalmi kohézió további lazulása, a társadalmi feszültségek növekedése a jövedelemkülönbségek további tágulása nyomán, pontosabban, mert tovább szélesedik a létminimum alatt élők

tábora, és olyan rétegek is idesorolódnak, akik erre semmilyen formában nem voltak felkészülve. A költségvetési stabilizációs program kiadás-megtakarításainak durván negyven százalékát a legszegényebb rétegektől kívánják elvonni, s ehhez társul, hogy az adójóváírás kivezetése is az átlag alatt keresőket terheli, miközben a szuperbruttó eltörléséből a magasabb jövedelműeknél kevésbé részesülnek.

A konvergencia-program egyetlen értelme az, ha azt Brüsszel elfogadja, akkor javulhatnak a magyar gazdaság piaci pozíciói, idővel csökkenhet a kamatfelár, élénkülhet a tőkeáramlás. Program a gazdaság teljes ellehetetlenülését jelentő alternatívával szemben jó, hogy megíródott, ez kétségtelenül túl nem értékelhető. Tartalma azonban sem a növekedés, sem az egyensúlyalakulás szempontjából nem tekinthető optimálisnak. Az Orbán-kormány átgondolatlan gazdaságpolitikája (rossz szerkezetű adócsökkentés) és a Fidesz ellenzéki megnyilvánulásai alapján (reformok, megszorítások, vagyonadó, szárnyvonalak bezárásának elutasítása) a kabinet a saját maga által beszorított helyzetben ezt volt képes felmutatni.

Az Európai Bizottság május közepén kiszivárgott, átfogó tavaszi prognózisa szerint a magyar gazdaság még a konzervatív változatban vázoltnál is kedvezőtlenebb képet fog mutatni 2011-2012-ben. A GDP idén 2,7 százalékkal, jövőre 2,6 százalékkal emelkedik⁵. Az államháztartás GDP-arányos hiányát pedig magasabb szintre várja Brüsszel: 2011-re a tervezett 2 százalékos GDP arányos szufficittel szemben csak 1,6 százalékot prognosztizál, 2012-re pedig 3,3 százalékos hiányt jelez a kormány által bemutatott 2,5 százalékkal ellentétben. Brüsszel – a másodlagos hatásokat is figyelembe véve, és nagyobb jelentőséget tulajdonítva a Széll Kálmán Terv végrehajthatósági kockázatainak – a 902 milliárdos kiigazítási csomagból csak 700 milliárdot lát reálisnak. Vagyis eszerint nem vesznek ki bennünket a túlzott deficiteljárás hatálya alól.

Ám megjegyezzük, hogy a reformprogram melletti egyéb kiigazító lépésekkel, így az adójóváírás kivezetésével, a közsféra béreinek befagyasztásával és az adónövelő lépésekkel lehetséges jövőre elérni a 3 százalék alatti hiánycélt. Brüsszel akceptálja a konvergencia-programbeli kormányzati vállalást, mely szerint „a Kormány elkötelezte magát az itt meghirdetett deficitpálya mellett, és kész további lépéseket tenni, amennyiben azok veszélybe kerülnének.” (5. o.)

⁵ 2010 őszén még 2,8 és 3,2 százalékos növekedést jelzett Brüsszel 2011-2012-re a magyar gazdaságra.

Az államadósság-csökkentés kormány által jelzett mértékével megközelítően egyet értenek a brüsszeli szakemberek, a munkaerő-piacon viszont 2012-ben nagyobb javulást várnak, mint amekkorával a kabinet számol; a munkanélküliség a 2011. évi 11 százalék után jövőre 9,3 százalékra esik, a foglalkoztatás pedig az idei 0,4 százalékos emelkedés után 2012-ben 3 százalékkal bővül.

2.2.Magyarország Nemzeti Reform Programja⁶

A kormány a konvergencia-programmal egyidőben nyújtotta be Brüsszelnek a reformprogramot, amely lényegében a Széll Kálmán tervben foglaltakat tartalmazza valamivel részletesebb kibontásban, az átalakításra szolgáló tényhelyzetek bemutatásával és „Az Európa 2020 stratégiához kapcsolódó nemzeti vállalásokat megalapozó intézkedések” c. fejezet csatolásával.

2.2.1. A növekedést elősegítő szerkezeti reformok

Az alcímben jelzett reformok körét az anyag a következőkben jelöli meg:

2.2.1.1. Az államháztartási kiadások és az államadósság csökkentésére irányuló intézkedések

Ezen pontban értelemszerűen semmilyen reformeszköz nem szerepel. A deficit- és adósságcsökkentő pálya felvállalása révén elvileg valóban javulhat a növekedés dinamikája, ha a visszahúzódó államháztartásnak nagyobb a magánszféra keresletbővítését eredményező hatása az állami kereslet csökkenésénél. A konvergencia-program kidolgozói ezzel számolnak, ami több oldalról is megkérdőjeleződik, és semmiképpen sem tekinthető automatikusan előállónak:

- Az adócentralizáció a program szerint a 2011. évi 35,9 százalékról 2015-re a GDP 33,6 százalékára mérséklődik úgy, hogy lényegében csak az Orbán-kormány által bevezetett adókat vezetik ki, illetve mérséklék, emellett a foglalkoztatás terhelése szemernyit sem változik.

⁶ A Brüsszelnek benyújtott dokumentum szerinti cím. (Szerintünk a reformprogramot egy szóba kell írni.)

- A foglalkoztatás bővüléséből következő kereslet-emelkedés valószínűsíthetően a vártnál kevésbé kompenzálja túl a szociális rendszerbeli megszorítások kereslet-visszafogó hatását.

- A kockázati felárak mérséklődésével nyerhető növekedési többletek eléréséhez a gazdaságpolitika egészének határozott és tartós hitelességnövekedésére volna szükség, ami Brüsszel előzetes véleményének ismerete alapján közel sem lesz könnyen megszerezhető (különös tekintettel az Orbán-kormány fennállásának első évében elszenvedett hitelességvesztésére is).

2. 2.1.2. A devizahitelek kockázatainak kezelésére irányuló intézkedések

Ebben a pontban arról szólnak, hogy 2010 végére már 700 milliárd forintot tett annak a 117 ezer jelzáloghitelnek az összege, amelyet 90 napon túl nem tudnak törleszteni. Majd vázolják a bankokkal kötendő tervezett megállapodást (3-4 évre rögzített árfolyam, állami kezességvállalás a különbözetre, kamattámogatás az elárverezett ingatlan vevőnek, átmeneti lakhatási támogatás nyújtása a bankok részéről annak, aki eladja az ingatlanát, az eladott ingatlanfedezet feletti adósság elengedése, Nemzeti Eszközkezelő Társaság létrehozása 2011 végéig – eredetileg 2010. szeptemberi határidőt vállaltak).

Érthetetlen, hogy ez a tervezett intézkedéssorozat miért került a reformok közé. Az kétségtelen, hogy a kilakoltatási moratórium feloldásával javulna a hitelkínálat bővülésének lehetősége, és ez is a növekedés tényezője.

2. 2.1.3. Az üzleti környezet javítására irányuló intézkedések

Ebben a pontban a következőkről esik szó:

- A vállalkozások adminisztrációs terheit 2011. tavaszán 100 milliárdos programmal, majd az év végén további 400 milliárdos könnyítést tartalmazó programmal enyhítik. Az eddig ismertté vált döntések:

= az adóadminisztráció egyszerűsítése,

= a könyvvizsgálói kötelezettség körének szűkítése,

= a statisztikai és hatósági adatgyűjtés párhuzamosságainak csökkentése,

= a hatósági bírságolási gyakorlat kiszámíthatóbbá tétele,

= a foglalkoztatási adminisztráció egyszerűsítése.

- A versenyképesség egyes intézményi-szabályozási elemeinek javítására irányuló program kidolgozása 2011-ben. A program fő elemei:

= egyes közszolgáltatások minőségének fejlesztése,

= az állam megegyezést köt egy területtel vagy ágazattal arra, hogy az általa nyújtott kedvezmények fejében milyen elvárásai vannak,

= a vállalkozások önszerveződésére épülő kezdeményezések támogatása.

- 2011. júliusig új közbeszerzési törvény kerül elfogadásra.

- 2011 végéig a végrehajtási és felszámolási eljárások gyorsítása és átláthatóvá tétele,

- Magyary Zoltán program e-közigazgatás fejlesztésével foglalkozó része.

2.2. 1.4. A munkaerőpiacot érintő reformok

Cél: a munkaképes, de jelenleg inaktív csoportok visszavezetése a munkapiacra.

Eszközei:

- Nemzeti Munka Terv 2011. tavaszán meghirdetve, amelyben a 2020-ig vállalt 1 millió, új, adózó munkahely megteremtését támogató programot vázolják.⁷

- 2012. január 1-jétől indul az Új Közfoglalkoztatási Program.

- 2011. szeptemberig Új Munka Törvénykönyv.

2.2.1.5. A nyugdíj- és szociális rendszert érintő intézkedések

⁷ Ez a program a Nemzetgazdasági Minisztérium égisze alatt 2011. június végéig készült el, és került nyilvánosságra, mint 6. tervezet Magyar Munkaterv címszó alatt. Az anyag azonban nem foglalkozik a közmunkaprogramok országos szervezésű változatával, amit idővel kiszerveztek és feladatként a Belügyminisztérium kapta meg. A Belügyminisztérium munkaanyag-elkészítési határideje 2011. július 1-je volt, de június végén azt nyilatkozták, hogy még hetekre van szükségük a részletek kidolgozására. A Magyar Munkaterv a munkaerő-kereslet ösztönzésére nézve semmiféle újabb ötletet nem tartalmaz a már ismertekhez képest. Újdonsága, hogy elismeri: 2015-ig piaci alapon legfeljebb 105 ezer munkahely létrejöttével lehet számolni, vagyis az eddig tervezett 400 ezer munkahely megvalósulásához 295 ezret a közmunkákból kell előállítani. (Megjegyezzük, hogy a konvergencia-program konzervatív változatában mindössze 292 ezer új állással kalkulálnak a politikailag elvárt 400 ezer helyett.)

Elemi a következők:

- 2012-től új, egységes, nyugdíjszámítási rendszer,
- az öregségi nyugdíjkorhatár alattiak átfogó felülvizsgálata,
- a rokkanttá nyilvánítás szabályainak felülvizsgálata,
- a szociális segélyezés átalakítása (családi segélyezés maximálása, feltételekhez kötése),
- a táppénzrendszer felülvizsgálata.

2.2. 1.6. A közösségi közlekedést érintő kérdések

Legfontosabb elemei a következők:

- MÁV adósságrendezése és átszervezése (a magán-nyugdíjpénztári megtakarításokból),
- Nemzeti Közlekedési Társaság (MÁV és Volán összevonásával), menetrendi párhuzamosságok felszámolása,
- Utazási kedvezmények csökkentése,
- Elektronikus útdíj-rendszer.

2.2.1.7. Oktatási reform

A közoktatásban új, duális rendszer létrehozása (elmélet a szakiskolában, gyakorlat a munkahelyen). Felsőoktatásban állami szerepvállalás csökkentése, és műszaki, természettudományos képzés preferálása. Intézményi racionalizálás.

2.2.1.8. Közigazgatás és helyi önkormányzatok

Fő területei a következők:

- Magyary Zoltán Program: az állami feladatok számbavétele, telepítésük felülvizsgálata, a feladatok, hatáskörök és források egymáshoz rendelése, a közigazgatás belső működési folyamatainak felülvizsgálata, indikátorokra épülő teljesítménymérési program, a közigazgatási eljárások felülvizsgálata,

a tisztviselők felkészültségének növelése, megyei (fővárosi) kormányhivatalok és kormányablakok létrehozása.

- A közszolgálatban dolgozók új életpálya-modelljének felállítása.
- Önkormányzati feladatcsökkentés, cél: az államigazgatási feladatok a kormányhivatalokhoz kerülnek (járési kormányhivatalokhoz is).

A vázlatosan ismertetett reformprogramba a Széll Kálmán tervből csak a gyógyszerkaszára vonatkozó intézkedések maradtak ki.

2.3. Az Európa 2020 stratégiához kapcsolódó nemzeti vállalásokat megalapozó intézkedések

Ezeket az intézkedéseket is a Magyarország Nemzeti Reform Programja tartalmazza. A programnak ebben a fejezetében azokat a területeket veszik számba, amelyekkel Magyarország hozzá kíván járulni az Európai Unió szintjén megfogalmazott, öt kiemelt célkitűzés eléréséhez. Az ehhez szükséges intézkedéseket a kormány 2011-2012-ben kívánja végrehajtani. A nemzeti vállalások számszerűen a következők:

1. A 20-64 éves korosztályon belül 2020-ra a foglalkoztatási ráta a 2010. évi 60,4 százalékról 75 százalékra emelkedik.
2. A kutatás-fejlesztési ráfordítások a 2009. évi GDP-arányos 1,15 százalékról 2020-ra 1,8 százalékra nő. (Az Eu vállalása 3 %.)
3. A teljes energia-felhasználáson belül a megújuló energiaforrások részaránya 14,6 százalékra emelkedik, 10 százalékos energia-megtakarítást mutatunk fel, az üvegházhatású gázok kibocsátása pedig legfeljebb 10 százalékkal lesz nagyobb a 2005. évi szintnél.
4. A felsőfokú vagy annak megfelelő végzettséggel rendelkezők aránya 30,3 százalékra nő a 30-34 éves népességen belül (2010-ben 25,7 %), a 18-24 éves népességen belül pedig 10 százalékra csökken a legfeljebb alsó középfokú végzettséggel bírók hányada (2010-ben 10,5 % volt).

5. A szegénység arányát 28,5 százalékról 23,5 százalékra csökkentik (450 ezer fő).

A felsorolt vállalatokhoz sok-sok elemző szöveget fűznek, és az előterjesztő kormány számtalanszor ígéretet tesz a problémák megoldásának támogatására.

2.4. Sikeres devizakötvény-eladások

Magyarországnak 2011-ben 4 milliárd euróra volt szüksége meglévő devizahitel-tartozásának megújításához. Ezt az Államadósság-Kezelő Központ szervezésében március végén, április elején sikeresen megoldották. Három részletben hirdették meg a 30 éves lejáratú kötvényeket, amelyeket magas felárral sikerült is értékesíteni. Az első kibocsátásra március végén került sor, amikor a 13-14 milliárd dolláros ajánlatból 3,75 milliárdot befogadtak, az amerikai államkötvény hozamához képest 330 bázispontos felárral. A nagy sikerre való tekintettel április elején újabb fél milliárd dolláros csomagot dobtak piacra, ezért már csak 270 bázispontos felárat fizettünk. Majd április második felében megszereztük a még szükséges egy milliárd eurót.

Hivatalos jelentés nem készült az akcióról, csak historikusan tudunk annyit, hogy 7,6 százalékos kamatot kell majd 30 éven keresztül fizetnünk ezekért a kötvényekért, szemben a Valutaalap 5-5,5 százalékos kamatával.

Az Orbán-kormány sikeres akciónak minősítette a forrásszerzést, s annak bizonyítékaul, hogy a piacról is tudjuk finanszírozni magunkat. A június végén létrejött, kínaiakkal kötött megállapodás szerint a Kínai Népköztársaság a továbbiakban hajlandó lesz magyar állampapírokat vásárolni, amivel Orbán Viktor hosszabb távon megoldhatónak látja az ország finanszírozását.

Kétségtelen, hogy lélektanilag jó időpontban léptünk a piacra, amikor a bejelentett programok alapján valamelyest erősödött irántunk a bizalom (akkortájt a lengyelek romlása is javította a relatív helyzetünket), bár valamennyi paraméterünk megegyezett a válságban lévő Portugáliáéval. De a befektetőket mindig a hit mozgatja, és ez akkor éppen erős volt. Szerepet játszott ebben az egyetlen hiteles gazdaságpolitikai személy, Simor András Széll Kálmán tervet támogató nyilatkozata, a március végén megjelent pozitív szaldójú fizetési mérleg, és az ennél még kedvezőbb külső finanszírozási képességünk prezentálása, továbbá, hogy a

Monetáris Tanácsa új tagjairól nem üvöltött a politikai hovatartozás és az az általánosan javuló piaci hangulat, ami akkortájt a feltörekvő országokat övezte.

Az első sikeres kötvény-kibocsátás kedvező feltételeket teremtett a továbbiaknak is. Az államcsőd elleni biztosítás felára (CDS) március végén, áprilisban 300 bázispont alá került, többnyire 250 bázispont körül tanyázott.⁸ Mindennek ellenére a hitelminősítők egyike sem változtatott besorolásunkon, vagyis továbbra is a bővli kategória felett tartanak bennünket egy fokozattal. A Fitch Ratings június elején mindössze annyit módosított, hogy a negatív kilátásokat törölte, a többiek azonban nem követték a példáját, még a június végén bejelentett adósságcsökkentés ellenére sem.

2.5.Otthonvédelmi akcióterv

Az akcióterv megnevezése arra utal, mintha az Orbán-kormány megvédené a devizahitelesek, holott erről szó nincs. Hosszú szenvedés után május végére eljutott a kormány a bankokkal való tárgyalások után oda, hogy

- átmeneti könnyítést kapnak a 90 napon túli hátralékkal nem rendelkezők, ha azt kéri bankjuktól, három évig rögzített árfolyam szerint fizethetik a törlesztő-részleteket⁹, a kamatemelkedést azonban ekkor is állniuk kell;
- a befagyott ingatlanhitelek részben felszabadíthatók lesznek, megindulhat újra a jelzálogalapú hitelezés;¹⁰
- közelkerült a Nemzeti Eszközkezelő Társaság felállítása¹¹.

Az akcióterv alapján világossá vált, hogy szó nincs a devizahitel-adósok megmentéséről, legfeljebb további hitelek vállalása fejében jutnak ilyen vagy olyan

⁸ Májusban a CDS felárak ismét felfelé csúsztak, megközelítették a 300 bázispontot. Emlékeztetőül: 2010 áprilisában, még a Bajnai-kormány idején 170 bázisponton álltak. Orbán Viktor adósságelleni harcának meghirdetése mindössze 20 bázispontos javulást hozott egy napig, aztán ismét visszaállt június végén a felár a 290 bázispontra, ami meghaladta a Romániáét is.

⁹ A svájci franknál 180, az eurónál 250, a japán jennél 200 forint a fiktív árfolyam.

¹⁰ Ezzel egyidőben a kormány felszabadította az euróalapú hitelezést is, aminek a megtiltása az unió szabályaiba ütközött, ilyen hitel azonban csak annak nyújtható, akinek euróban van a jövedelme, és ez a jövedelem legalább a 15-szerese a magyar minimálbérnek.

¹¹ A NET-t 2010 június elején ígérték be a 29 pontos akciótervben szeptemberi indulással.

megoldáshoz. A 90 napon belül rendezetten fizetők átmeneti törlesztési könnyítéshez jutnak a három hónapos Bubor kamat mellett, majd 2015-től ezt a hitelt rendes piaci kamatokkal kell törleszteniük. A bankok gyűjtőszámlán vezetik a tényleges és a fiktív árfolyam közötti különbséget, amire az állam 100 százalékos garanciát vállal, s ezért a pénzüzeteknek nem kell e hitelállomány mögé céltartalékot képezni. Viszont az állami garanciáért garanciadíjat fizetnek az államnak. Vagyis két szereplő anyagilag is jól jár.

A 90 napon túl tartozók nem léphetnek be ebbe a konstrukcióba, ők vagy eladják az ingatlanukat a szabadpiacon és ebből törlesztenek, vagy az NET-nek értékesítenek. A NET csak korlátozottan fogad be ingatlanokat, a kisebbeket és a szociálisan rászorulókat, a városokban az ingatlan eredeti forgalmi értékének 55, falvak 35 százalékáig. Ha a kapott összeg nem elég a törlesztésre, a hiteltörlesztési kötelezettség továbbra is fennáll (a bankok nem hajlandók elsétálni). Az eladott ingatlan tulajdonosa vagy új lakást vesz, az ehhez szükséges hitelhez kamattámogatás kap öt évre (max. 3,5 %), vagy visszabérli az ingatlant a NET-től. A NET majd lakásépítési programot szervez, az új lakásokba a rászorulókat bérlőként beköltözhetnek. A NET ingatlanalapja nem lesz több – becslések szerint – mint párezer lakás, éves kiadása pedig kb. 30 milliárd forint, amiből 1,5 milliárd forintos kamattámogatással számolnak. Ez a összeg nem fogja kilyukasztani a költségvetést, miközben ingatlanfedezet áll mögött, illetve a bérleti díjon keresztül folyamatos a megtérülés. (Arról egyelőre nincs szó, hogy a NET is árverezhet, holott ezt nem lehet kizárni.)

2011. július 1-jétől megnyílik a bankok számára az elárverezés lehetősége, de csak a 30 milliónál drágább ingatlanokra, amelyeknél 20 millió forintnál nagyobb adósság áll fenn. Októbertől ez a korlát megszűnik, de a bankok hitelállományuknak csak a 2 százalékát szabadíthatják fel, 2012-től a 3 %-t, 2013-tól a 4 %-át, 2014-től az 5 %-át.

Szó nincs tehát annak az egykori ígéretnek a beváltásáról, hogy az Orbán-kormány megvédi a devizahiteleket. (Mint ahogy a kilátásba helyezett rendelkezések szerint arról sem, hogy megvédik a nyugdíjakat.)

2.6.Harc az államadósság ellen

Miután a magán-nyugdíjpénztári vagyon nagyobb része május végén átkerült az államhoz, június 21-én Orbán Viktor rendkívüli sajtótájékoztatón jelentette be, hogy 1345 milliárd forintot még ebben az évben az adósság csökkentésére fordítanak, így a GDP arányában fennálló 81 százalékos ráta 77 százalékra mérséklődik. Megítélése szerint azok az országok

lesznek sikeresek, amelyek csökkenteni tudják az államadósságot. Az államadósság felfogása szerint nem közgazdasági kategória, hanem ellenség, amelyet le kell győznünk, különben ő győz le bennünket.

Néhány nappal később beígérte, hogy az ősz folyamán további adósságcsökkentésre kerül majd sor. Erre annál is inkább szükség van, mert a bemutatott konvergencia-programban az szerepel, hogy ebben az évben a GDP 75,5 százalékáig csökkentjük az adósságot. A bejelentés nem hatotta meg a piacokat, átmeneti gyenge erősödés utána a forint visszatért a gyengébb tartományba, a svájci frank árfolyama pedig 220 forint felett kezdett tartósulni.

Közben megjelentek adatok az Összefogás az Államadósság Ellen Alap bevételeiről is. Ennek kuratóriumát a kezdeményező Rédly Elemér győri plébános vezeti, a testület tagja még Eperjes Károly és Horváth Tihamér. Az a céljuk, hogy 2011 végére 1 milliárd forint legyen a számlán. Június végéig ebből 46 millió forint teljesült, de ígéret van a katolikus egyháztól 100 millió, a reformátustól pedig 200 millió forintra. Aki az alapba befizet, adókedvezményt kap.¹² Schmitt Pál is befizette egyhavi keresetét, Orbán Viktor más irányba elkötelezett, s csak ha majd annak célja teljesül, akkor járul hozzá ehhez az alaphoz.

A történetek értékeléséhez:

- A magán-nyugdíjpénztári megtakarításokból történő adósságtörlesztés csak explicite csökkenti az államadósságot, az állam adóssága a később nyugdíjba menőkkel szemben ennyivel megemelkedik (implicit adósságnövekedés).

- Lehet, hogy lesznek egyéni nyilvántartási számlák, de azoknak semmiféle jogkövetkezménye nem lehet a későbbi nyugdíjak összegére vonatkozóan. Egy összeget nem lehet egyszerre elkölteni és meg is takarítani. (A Fidesz mindvégig melegen tartotta ezt a téveszmét.)

- Ha a kormány annyira el lenne kötelezve az adósságcsökkentési harc mellett, akkor nem vette volna meg több mind ötszáz milliárd forintért a MOL Nyrt 21,2 százalékos csomagját 40 százalékkal drágábban, mint ahogy eladta a Szurgutnyeftnek. Erre a tranzakcióra az IMF-EU hitel fel nem használt részéből került sor (1,8 md euró), amit eredetileg – mint ezt be is jelentették – adósságtörlesztésre akartak fordítani. Az akcióval

¹² Valószínű, ennél többet ér, hogy a befizető jó pontokat tud szerezni a Fidesz humánpolitikusainál.

azonban ez elmaradt, s amikor a megahitelt majd törleszteni kell, a piacról kell felvennünk hitelt, ami drágább, mint a nemzetközi intézmények által folyósított, a kamatszolgálat tehát a potenciálshoz képest megemelkedik. A MOL részvények megvásárlásának indokául semmilyen racionális magyarázatot nem tudtak adni. A felhozott indokok ugyanis nagyon gyenge lábakon állnak, így pl. az, hogy ezáltal csökkent az ország energia-függősége, és a MOL helyzete is megszilárdult. A Szurgutnyeftől való megszabadulás politikai hozamát nem áll módunkban szembeállítani az ügylet ráfizetést jelző ráfordításaival.¹³

- Az Összefogás az Államadósság Ellen Alapba való befizetések közvetlen adóságot keletkeztetnek ott, ahol ezeknek a pénzeknek meg lett volna az elköltési helye. A református egyház például azt a 200 millió forintot ajánlotta fel, amelyet az egyház beruházási és rekonstrukciós célokra kapott a költségvetésből. Az államadósság összege ettől a befizetéstől meg sem fog kottyanni, de az elmaradt helyreállítási munkák idővel többre fognak kerülni. Azt sem zárom ki, hogy ha ezt az összeget az egyház elköltötte volna, a gerjesztett multiplikátor jövedelemhatáson keresztül közvetetten nagyobb mértékben járult volna hozzá a GDP arányos tartozás csökkenéséhez, mint így közvetlenül. A példán keresztül arra kívántam rámutatni, hogy a kormány által elvárt önkéntes befizetéseknek növekedést, foglalkoztatás-bővülést visszafogó hatása van, miközben az adókedvezményeken keresztül a költségvetési bevételeket apasztják.

2.7. Érdekegyeztetés, bérszabályozás

A kormány már megalakulásakor jelezte Orbán Viktor előadásában, hogy az elődöktől eltérően ők az emberek kormánya kívánnak lenni, a kormányfő mindenki átnyúlva közvetlenül kívánja az emberek véleményét megtudni, és ennek megfelelően születnek majd meg a döntések. Formájaként a választópolgárokkal való levelezést választották, amikor például megkérdezték a nyugdíjasokat, hogy mire lenne szükségük. Érdeklődtek az alkotmányozás kérdéseiről, legutóbb pedig több mint 8 millió levelet küldtek ki a szociális konzultáció keretében. A tendenciózus kérdésekre adott válaszokkal kívánják döntéseiket legitimálni. Az alkotmányellenesen kiküldött szociális kérdőív ostoba kérdéseire 1080 ezer

¹³ Sokat mondó, hogy Hernádi Zsolt ugyanezen pakett eladásakor és mostani visszavételekor is ugyanazt nyilatkozta: a cég szempontjából a tranzakciót előnyösnek tartotta és üdvözölte.

válasz érkezett, a kiküldött levelek egy nyolcada sem jött vissza. Ennek ellenére Szijjártó Péter ezt nagy sikernek tartotta.¹⁴

A szociális konzultációnak elnevezett egyoldalú levelezés idején jelent meg a hír – cáfolataként a kormány korábbi nyilatkozatainak -, hogy megszűnik az Érdekegyeztető Tanács, a Gazdasági és Szociális Tanács, valamint a Gazdasági és Érdekegyeztető Fórum, és helyette létrehozzák a Nemzeti Gazdasági és Társadalmi Tanácsot. (Az új szervezet megalakításnak, valamint a régi OÉT megszüntetésének politikai körülményeire majd a későbbiekben még visszatérünk.) Az új szervezetben a munkaadók testületein kívül benne lesznek a környezetvédők, a civil szervezetek, az egyházak, a szakszervezetek, akik legfeljebb javaslatokat fogalmazhatnak meg a kormánynak, amely csak meghívottként vesz részt az üléseken. A véleményezésből azonban semmiféle kötelezően végrehajtandó feladat nem hárul a kabinetre. Az érdekegyeztetés ezen mamut intézményének felállításával az érdekegyeztetésnek a lényege veszik el, formálissá lesz, megint kiiktatódik egy ellensúly, egy a kormányzati munkát esetleg megzavaró intézmény.

A személyi jövedelemadó-rendszer átalakításának fiaskóját a kormány kényszerintézkedésekkel próbálta feloldani. Az államháztartásban dolgozók keresetkiegészítést kaptak azért, hogy nettó keresetük ne csökkenjen. A vállalkozói szektor béremeléseinek felügyeletét pedig a Rogán Antal által vezetett bérmonitoring bizottságok látták el, amelyek az erős kormány látszatának fenntartását szolgálták. Az ellenőrzés azonban 2012-től keményebb szabályokat fog követni. Az adójóváírás kivezetésével (egy vagy két év alatt) ugyanis megint csak csökkennek a 300 ezer forint keresők fizetései, akiknél a veszteség nagyobb lesz, mint a szuperbruttó kivezetéséből adódó nyereség. Ezért a kormány úgy határozott, hogy törvényileg írja elő, a 300 ezer forint alattiaknál mekkora béremelést kötelesek a magáncégek végrehajtani. Aki nem teljesíti az emelés mértékét, az két évig nem indulhat pályázaton és semmilyen állami támogatást nem vehet igénybe (kormányzati szintű zsarolás, aminek infláció és/vagy munkanélküliség-növekedés lesz a következménye).

Az új drill szószólója ismét csak Rogán Antal lett annak ellenére, hogy április végén még úgy nyilatkozott, hogy a kormány nem törvényi erővel akarja a béremeléseket jövőre

¹⁴ Egy vidéki társadalmi akció keretében valamely cég arra kérte az állampolgárokat, hogy a válaszlevelet nekik küldjék vissza, amit ők eladnak a MÉH-nek és a befolyt összeget gyermekélelmérésre fordítják. A céghez 1,3 millió levél érkezett.

elérni, hanem ősszel megállapodnak az átlag alatt keresők béremeléséről az OÉT-ben. Rogán Antalnak, mint közgazdász végzettségű képviselőnek a saját szakmai tudását kellett megtagadnia e feladat elvállalásához, amiben a sztálini módszerek újraélesztése ismerhető fel: a feladatot annak kell végrehajtania, aki nem ért vele egyet. Rogán Antalt így tudja Orbán Viktor végleg törölni a választható alternatívák sorából.

2.8. A munkaadók kedvezményezése

Miután az ígéretnek ellenére a hazai vállalkozói kör a tíz százalékos, korlátozottan igénybe vehető társasági adón kívül nem kapott semmit, viszont folyamatos vegzálásnak, visszamenőleges szabályozásoknak van kitéve, és elégedetlensége nőttön nő, a kormány mindennek ellensúlyozására kétféle formában is kedvezni kíván számukra. Az egyik, a munkatörvénykönyvének megváltoztatása, amely egyoldalúan sújtja a munkavállalókat a következő intézkedéseken keresztül:

- a dolgozók egyszerűsített kirúgása a mikro- és kisvállalkozásoknál,
- a bérpótlékok csökkentése, megszüntetése (éjszakai, hétvégi, túlóra),
- a végkielégítések és felmondási idő csökkentése,
- a fizetett szabadság 20-25 napra csökkentése,
- a szabadság kiadásának harmonizálása a munkaadói igényekkel,
- 5,5 napos munkahét lehetővé tétele a folyamatos üzemelésű cégeknél
- a munkáltató kártérítési felelősségének korlátozása
- a munkakör betöltéséhez szükséges képesítési követelmény leszállítása.

A másik kedvezmény a sokat emlegetett bürokrácia-csökkentésből adódna, amely 2000 milliárd forinttal enyhítené a vállalkozók költségeit.¹⁵ Ennek első lépcsőjét 2011 első félévében kidolgozták, amely 105 milliárd forintos megtakarítást eredményezne. További 400 milliárd forintos csomagot ígérnek még az év végéig publikálni, a maradék 1495 milliárdos teherlevételt pedig 2012-re irányozták elő. Mindannyiszor, mikor a cégekkel szembeni

¹⁵ Emlékeztetőül: Orbán Viktor 800 milliárd forintos bürokrácia-megtakarítást ígért a kormányzás első félévében. Cséfalvay Zoltán ugyanezt már négy évre ígérte be 2010 koraőszén. Most ugyanő állt elő a 2000 milliárdos programmal, ami a általuk hangoztatott 2800 milliárd forintos kiadásból megtakarítható lenne.

elvárásokkal áll elő a kabinet valamely képviselője, erre a költségmegtakarításra hivatkozik, ami jelentős profitgyarapodást eredményez. Egyfelől azonban a bedobott számok erősen megkérdőjelezhetők, másfelől a munkafolyamatok leegyszerűsítése azon túl, hogy növeli az elbocsátásokat, csökkenti a transzparenciát, és a rendezetlenség, a káosz irányába mutat (könyvvizsgálói kötelezettség értékhatárának felemelése).

2.9. A kínai kapcsolat

Medgyessy Péter, Gyurcsány Ferenc, Bajnai Gordon, Fellegi Tamás diplomáciai erőfeszítései után 2011 júniusában jelentős állomáshoz érkezett Magyarország kapcsolata Kínával. (Kína a globális válság alatt csak növekedési üteméből veszített, ami azt jelentette, hogy a 2009. évi mélyponton „csak” 6,5 százalékkal növekedett, s a válságból kivezető úton a vezető motor szerepét töltötte be. A prognózisok egyre rövidülnek a tekintetben, hogy mennyi idő alatt éri utol a kínai gazdaság az amerikai. A legutóbbi jóslat szerint 2020-ban már Kína lesz a világ legnagyobb GDP termelője.)

A kínai miniszterelnök, Ven Csia-pao 300 fős üzleti delegáció élén érkezett hozzánk Európai körútja során, amikor még Londonba és Berlinbe látogatott el. A látogatás több volt üzleti tárgyalásnál, a kulturális kapcsolatok megerősítését is szolgálta. 12 témában írtak alá megállapodást a magyar kormányval, amelyek a következő fejlesztésekre vonatkoznak:

- Szombathely mellett, Vát és Poprác között cargorepülőtér létesítése, ahol a régió logisztikai bázisát is kialakítják, a vasúti összeköttetést is kiépítik. Ehhez és más kínai befektetésekhez a kínai fejlesztési bank egymilliárd eurós hitelkeretet nyit kínai befektetők számára.

- Évi 60 ezer tonna kapacitású citromsavgyár létrehozása Szolnokon (90 millió dollár), amit Mo. kiemelt nagyberuházássá minősít.

- A néhány hónapja kínai többségi tulajdonba került Borsodchem 1,1 milliárd eurós hitelkeretet kap a Bank of China-tól.

- A CANYI New lighting egész Európát világítótestekkel ellátó gyárat hoz létre.

- Kínaiak részt vehetnek vasúti beruházásokban, pályafelújításokban, villamosításban, berendezések cseréjében.

- Kínaiak építhetik meg a gyorsvasutat a Liszt Ferenc reptér és a belváros között.

- A Ferencvárosi pályaudvar helyén központi pályaudvart építenek.
- Együttműködési megállapodást írtak a HNA csoport és Demján Sándor cégeit fejlesztő Magyar Tőketársaság között turisztikai és bevásárló központok létesítéséről, továbbá pénzügyi együttműködésről. Szóba jött a Malév közös kivásárlása.
- A Huawei távközlési cég európai ellátó központjának új logisztikai csarnokot építenek.
- Kulturális központok létesítése – kölcsönösen.
- Bilaterális üzleti tanácsot állítanak fel.
- Bejelentették, hogy Kína kész magyar államkötvényeket venni.
- Cél 2015-ig 20 milliárd dollárra felfuttatni a külkereskedelmi forgalmat, amihez Kína megteremti a pénzügyi feltételeket.

Noha a megállapodások többnyire lehetőségeket fogalmaznak meg, a tervek megvalósulása esetén a magyar gazdaság nem várt, extra növekedési, foglalkoztatási forráshoz jut, aminek fejében érdemes volt félre tenni a politikai averziókat mind a kínai kommunistákkal, mind Tibet bekebelezésével kapcsolatban.

3. Színezékek, árnyalatok, mozaikdarabok

Voltak ennek a negyedévnek több olyan egyéb, nagyon is fontos történése, amelyet nem tudunk a maguk teljes mélységében megírni, viszont nagyon nagy hiányosság lenne, ha meg sem említénék ezeket. Egy köztes megoldást választottunk: mozaikkép-szerűen igyekszünk az egyes eseteket – a lényegük bemutatására szorítkozva – felvázolni. Soha nem lehet tudni, hogy a későbbiekben melyiknek lesz még sorsdöntő, az alapvető tendenciák alakulást döntően érintő jelentősége...

3.1. Egy éves volt a kormány május 29-én

Máskor az ilyen alkalmakkor a média a legkülönbözőbb furfangokkal igyekszik utána járni annak, hogy mi minden történt és nem történt az első évfordulói eltelt időkből. Szembesítik a győztest a programjával, az ígéreteivel, a mulasztások/halasztások tengerével, mindenféle krónikák és kronológiák készülnek erre az ünnepi alkalomra. Most nem így történt. Lényegében két kivételről lehet megemlékeznünk, az egyiket a *Népszabadság május 28.*

szombati, hétvégi száma /Egy év. Versenyfutás az idővel/ jelentette. Ebben a több oldalas összeállításban megpróbálták rekonstruálni mindazt, ami egy ilyen évforduló kapcsán érdekes lehetett. A korrektségre való törekvés jegyében az összeállítás egyik fénypontja lett az az interjú is, amelyet Navracsics Tibor adott a lapnak, s amelyben alapvetően jónak, sikeresnek és működőképesnek ítélte meg az egy évvel korábban létrehozott kormányzati struktúrát. A sok kisebb-nagyobb írás közül talán az mond el a legtöbbet, amelyben összehasonlították az 1990 óta eltelt idők kormányainak első évbeli társadalmi fogadtatását. Ebből az derült ki, hogy a mostani Fidesz-kormány veszett a legkevesebbet az egy évvel korábbi bizalomból – mindössze 5 %-nyit. Viszont, az ellenzék ilyen időszakokban – egy kivétellel – a mostaninál jóval nagyobb arányban volt képes növelnie a maga támogatottságát.

Jóval érdekesebb volt azonban az a megoldás, amit a kormány közeli hetilap, a *Heti Válasz* választott erre az alkalomra. */Lépéskényszer. Mérlegen az Orbán-kormány első éve Heti Válasz, május. 26./* Az első év döntéseit négy nagy csoportba osztották: kényszerdöntések, hibás döntések, jelképes és végül bátor döntések. A négy csoportba tartozó legfontosabb ügyeket is külön-külön mérlegre tették. A hibás döntések közé sorolták pl. a rosszul kiszámított adótáblát, melynek tragikus következményeit a kormány csak hónapokkal később volt képes érzékelni. Szintén ide soroltatott az Alkotmánybíróság hatáskörét csökkentő, meglehetősen elhirtelenkedett, reváns-ízű döntés is. S végül a legnagyobb hibaként könyvelték el a médiatörvény „kivitelezésének módját.” Ugyanakkor a lap szerkesztősége a „bátor lépések” közé vélte tartozónak az IMF-fel történt szakítást, a magánnyugdíjak államosítását, valamint a jövedelemadó csökkentését is.

Az elmaradt éwertékelő médiaözönnek lehetséges egy kézzelfogható magyarázata is. Orbán Viktor május 29. –és június 5. között *összesen öt olyan beszédet* is tartott, amelynek mindegyike önmagában is hírértékű eseménnyé vált. Egészen biztosan olyan, előre gondosan megtervezett kommunikációs hadrendről volt szó, amelyben nagy figyelmet fordítottak arra is, hogy az öt alkalom mindegyikére különböző összetételű és karakterű közönség előtt kerüljön sor. Ezért a média valamennyi eseményt kénytelen volt valamiféle újdonságként előadni. Ami azt illeti, volt is mit. A parlamenti évfordulós beszéd nagymértékben tért el a kötcei szónoklattól, miként a gödöllői és a bécsi monológoknak is különböző tartalmuk, funkciójuk, s – így – visszhangjuk keletkezett. A legnagyobb műgonddal a Millenárison meghirdetett megemlékezést tervezték meg. Itt nemcsak a körítés, az előtte/utána felszólalók rendje volt több mint feltűnő és érdekes (az Audi vezérképviselőjétől Demján Sándorig terjedt

ki ez az érdekes csoportosulás...), hanem az is, ahogyan ez az esemény természetesen simult bele az évtizede megszokott „vigadós” önünneplések barokkos rituáléjába.

Egy mondat erejéig még arra is érdemes utalni, hogy a csaknem féltucatnyi különleges beszédhez még számos, olyan alkalmi televíziós és rádiós riport is kapcsolódott, amely következtében az átlagos hírfogyasztónak az lehetett a benyomása: Orbán Viktor reggeltől–estig uralja a médiateret. Nem folytatván e jelenség további elemzését, elegendő talán annyit mondani, hogy a miniszterelnök alapján véve „ellopta a show-t”, a nem eléggé felkészült média és a teljességgel tanácstalan ellenzék alig tudott szóhoz jutni, s ha mégis, akkor a mondandójuk súlya egyszerűen elenyészett a kormányfői média-attak árnyékában. (Nem tartozik ugyan a legszorosabban ehhez a ponthoz, de szintén ezekben a napokban jelent meg egy olyan elemzés, amelynek az elmúlt tíz évben nem sok párját olvashattuk. Egy kommunikációelméleti szakember szociolingvisztikai eszközökkel közelített Orbán Viktor beszédeihez, s azt mutatta ki, hogy ezeknek az égvilágon semmiféle értelmük nincsen. Ezért az elemzői had erőfeszítései eleve halálra ítélték, mert olyasmire vállalkoznak, ami reménytelen feladat. Az, hogy nincs, nem található konkrét értelmük, az nem azt jelenti, hogy – ne lenne nagyon is komoly *funkciójuk*. Sőt, e beszédeknek csak AZ van. Azt kellene kimutatni, hogy „mihez használja eszközül az értelmetlen mondatokat...” (*Vancsicsák Imre: Az értelmetlen beszédről. ÉS. 05.27.*)

3.2. Az OÉT megszüntetéséről

E tavasz egyik csöndes vívmánya lett a lassan két évtizede megszokott társadalmi párbeszédkeretrendszer felszámolása. Az új kormány már tavaly is hónapokig halogatta, hogy a szakszervezetek képviselőivel találkozzék, majd, amikor erre későősszel mégis sor került, akkor elhangzott az a tömör üzenet, miszerint e fórumok nemsoká értelmüket fogják veszteni. Az idén tavasszal aztán felgyorsultak az események, s kiderült, hogy a kormány az összes érdekegyeztetésre, gazdasági konzultációra, s egyéb hasonló célokra létrehozott testületeket, fórumokat egyetlen megszervezetté próbálja átalakítani. S július 4-én, hétfőn este a parlament 233 igen, s 73 nem-szavazattal el is fogadta a Nemzeti gazdasági és Társadalmi Tanács létrejöttéről szóló új törvényt. Ez az új fórum, majd csak a jövő év januárjától kezd működni, s mindenféle társadalmi/gazdasági/vallási szervezetek képviselői lesznek benne. Már csak a hatalmas létszáma miatt is garantált lesz az érdemi működésre való képtelensége. (Igaz, ez a döntés ebben a pillanatban nem érdekelt senkit, még a médiát sem. Mindenki el volt foglalva az előző napon bevitt, meggyanúsított titkosszolgálati vezetők sorsával, meg

azzal a várhatóan példátlanul nagy volumenű botrányal, ami e letartóztatások nyomán éppen kialakulóban volt.) Még érdekesebb azonban az a tény, hogy ezzel a hagyományos egyeztetési fórumok úgy vesztek értelmüket, jogalapjukat, hogy a kormánynak a következő fél évben nem is kell majd senkivel sem tárgyalnia, konzultálnia, egyezkednie. Abban az időszakban, amikor a várhatóan több tucatnyi – kétharmados sarkalatos törvény meghozatalakor – elemi módon fogják átírni milliók alapvető jogait.

A Fidesz soha nem volt a szakszervezetek nagy barátja, előző kormányzati időszakukban is nagy lendülettel szabták át az addig érvényben lévő egyeztetési fórumok rendjét. Most azonban egészen új világ kezdődik, lényegében intézményesen kiiktatnak mindenféle társadalmi párbeszéd-lehetőséget és -kényszert. A történet logikáját és lehetséges következményeit a Magyar Narancs jún. 30-ai számában megjelent gondos írásból eléggé pontosan lehet rekonstruálni. */Taccsra vágott érdekegyeztetés. Egy álom beteljesülése. MagyarNarancs, jún. 30. 10-12.o./*

3.3. Gyöngyöspata

Ezen a tavaszon nem valószínű, hogy a háromezer-kétszáz hazai település közül akár csak egyetlenegy is akadt volna, amelynek többször írták volna le a nevét, mint ennek az – amúgy igen csöndes és szép fekvésű – mátraaljai faluét. Csaknem húsz éve járunk rendszeresen a déli Mátra-vidéken gombászni, jó néhányszor megfordultunk ebben a faluban is, miként Gyöngyössolymos, Gyöngyöstarján, meg a többi hasonló település vidékén. Ezt a falut elsősorban a koraközépkori templomban látható Jessa-fa okán látogattuk/ismertük. Némi tanácstalansággal hallgattuk tehát márciustól azokat a híreket, amelyek húsvét táján megsokszorozva, nemzetközi szenzációvá érlelődtek. Itt sem gondoltuk volna nagyobbaknak azokat a mindennapos feszültségeket, amelyek a roma-magyar – együttélés nyomán hosszú évek óta mindenhol hallhatóak: az Ormánságtól kezdve a Hegyaljáig, Bihartól a Józsefvárosig.

Mi lehetett a magyarázata annak, hogy a húsvéti ünnepek körüli napokban éppen ezt a falut kellett elrettentő példaként tanulmányoznunk? A nagyon rövid válasz az, hogy a meglévő konfliktusok sűrűjébe betelepedett kívülről az a politikai tényező-együttes, amely bőséggel elegendő lett ahhoz, hogy a normál-állapotú gondokból megoldhatatlan méretű, polgárháborúval fenyegető ütközet legyen. Először is, megjelent a Jobbik - még márciusban -, majd jöttek az ilyen-olyan Gárdák, s tüstént ott termelt ezer és egy riporter, akkor persze már a legkülönbözőbb jogvédők sem maradhattak ki, s hogy teljes legyen a káosz: berobbant a

tisztázatlan nemzetközi háttérű karitatív szervezet sokszínű közbeavatkozása is. Idővel ott termett a rendőrség is, meg a szakminiszter is, csak – nagyon későn és nem is ígérve a későbbi, folyamatos ottlétet sem... Ennyi már sok, ennyi beavatkozó külső tényezőt egyetlen olyan magyar falu sem bírna ki, ahol egyébként az égvilágon semmi gond sincs. Hát még az a falu, ahol már több mint öt éve gyűlnek, gyűlnek a különféle sérelmek, ahol bárkit megszólítanak – bármelyik oldalról – akkor órákig tud mesélni azokról a kisebb-nagyobb jogsértésekről, melyeknek kárvallottja természetesen ő, vagy valamelyik közvetlen hozzátartozója volt.

Ezen a ponton meg is szakítjuk a mesét, mert e krónikában talán elegendő pusztán azt a tényt rögzíteni: 2011 második negyedévében ez a falu lett a kihordója, elszenvedője, célpontja mindama konfliktusoknak, amelyek **MAGYARORSZÁGON LEGALÁBB ÖT ÉVE KÍSÉRTENEK A CSOPORTOS VÉRONTÁS RÉMSÉGES PERSPEKTÍVÁJÁVAL. MEGÚSZTUK, EDDIG MEGÚSZTUK.** Megúsztuk Olaszliszkát, megúsztuk Kunszentmártont, Edelényt, a rettenetes veszprémi vérengzést, s most megúsztuk Gyöngyöspatát is. A korábbi esetek egyikéből sem sikerült a politikai erőknek, s a mindenkori kormánynak olyan intézményes tanulságokat leszűrni, amelyek révén legalább arra nyílt volna némi remény, hogy a legközelebbi - törvényszerűen megérkező...- alkalommal már bölcsebben, körültekintőbben lehessen eljárni.

Most még nem tudni, hogy milyen méretű tudatlanság marad az elmaradt összecsapás után – az összes érintettben. (Az eset nagyon nagy mértékben dokumentált a hazai médiában, az egyik leghasznosabb és legalaposabb összefoglalót nemrégiben a Magyar Narancs közölte: *Gyöngyöspata: egy etnikai konfliktus természetrajza. Két hét mennyország. Matkovich Ilona írása. Magyar narancs, 2011.06.30.* A mostani tévérendező-osztályom másodéves hallgatói hosszabb ideig forgattak e tavaszon itt, s az egyikük - Mészáros Balázs - erről az esetről írta az ideai vizsgadolgozatát, s e munkában 28 oldalon keresztül részletezi valamennyi érintett csoport hozzáállását. Ha valaki igényli, szívesen elküldöm neki ezt a dolgozatot is.)

3.4. Szocialista bénázások

Az elmúlt 21 év során ritkán volt tapasztalható a szocialista párt belső ügyei iránt olyan intenzitású médiafigyelem, mint az elmúlt három-négy hónapban. Ez a kitüntetett érdeklődés több szálon futó történésekből állt össze. Részben megszorodtak azok a nagyívű, történelmi összefüggéseket sem mellőző kiáltványok, esszék, röpiratok, amelyek a baloldal krónikus gondjait összekapcsolták az MSZP pillanatnyi állapotának elemzésével. S amelyek

mindegyikében ott kísértett az új program valamilyen szintű megfogalmazásának az igénye. (A sort még Lendvai Ildikó kezdte, aztán megjelentek Vitányi Iván, Mesterházy Attila, Gyurcsány Ferenc, Szekeres Imre s a többiek írásai.) Részben kivirágzott és önálló pályára állt egy különleges műfaj: *a gyurcsányológia*.

Pro és kontra sok-sok elemzésben szedték össze az egykori miniszterelnök/pártelnök kapcsán felhozható támogató és elutasító érveket. Részben pedig - az előző mondatban foglaltaktól távolról sem függetlenül – a június végi pártkongresszus előtt számtalan kisebb-nagyobb cikkben, tudósításban, riportban találgatta a média, hogy a volt elnök kettészakítja-e pártját, vagy csak továbbra is arra törekszik, hogy önmagát tegye megkerülhetetlenné. S részben az előző három mozzanat együttesen is meghozta az elemzők kedvét avégett, hogy a korábbiakhoz mérten sokkal nagyobb figyelemben részesítsék az MSZP-t. Ennek köszönhetően pedig az elmúlt három-négy hónapban több tucatnyi, meglehetősen színvonalas olyan leírás látott napvilágot, amely révén a korábbiakhoz képest sokkal többet lehetett megtudni és megérteni az MSZP-t gyötrő problémák természetéről.

Mi fűzi össze ezt a négyféle érdeklődést? Egyfelől az a tény, hogy a kormányzati munka kitermelte csalódások nyomán sokkal nagyobb érdeklődés nyilvánul meg a szocialisták iránt, mint amit a parlamenti számarányuk önmagában indokolna. (Demokráciában természetes igény az ellensúly, a rivális erő iránt; hát még akkor, ha a győztes erő viszonylag rövid időn belül sokszorosán igazolja kormányzati alkalmatlanságát.) Másfelől meg az a döbbenet, ahogyan az érdeklődők többsége kénytelen a szocialista párról szóló híreket értelmezni. Merthogy e hírek elsöprő többségükben olyan belső hatalmi küzdelmekről, belterjes pártharcokról, áttekinthetetlen üzenetésekből állnak, amelyek nyomán még az elkötelezett hívek is rendszeres fejcsóválásra ragadtatják magukat. Beszámolhatnánk ehelyütt a belső küzdelmek részleteiről, a fordulatos pártszavazási bohózatról, az üzenetések botrányairól, de minek? Ezek mindegyike legfeljebb hetvenkét órás hír, s maguk a termelő politikusok is úgy felejtik el a saját ötleteiket, mintha nem is ők lettek volna a kezdeményezők.

Június 18-án végül megtartották a várva várt kongresszust, amelyből alapvetően mind a két vezér veszteséggel került ki. Mesterházy kénytelen volt megengedni a pártszavazást, Gyurcsány meg kénytelen volt szembesülni azzal, hogy szakadár-törekvéseinek jóval kisebb a támogatottsága annál, mint amit ők megelőlegeztek maguknak. Talán Gyurcsány veresége

valamivel nagyobbak tűnik – főleg azok után, hogy a párttagságon belüli szükséges egynegyednyi létszámú támogatót sem tudhatja biztosan maga mögött.

(Egy szerény jóslatot azért megkockáztatnák. Ez a vereség az egykori elnököt egyáltalán nem fogja az eddigi szakító tevékenységének az abbahagyására bírni. Továbbra is dupla vagy semmit játszik, mint egész életében mindig. Továbbra is a párt egészének a megszerzésére törekszik, s erre mind kevesebb esélye lesz. Egyetlen reménye egy elvétett kormányzati gesztus lehet: tegyük fel, hogy ilyen-olyan ürüggyel, de őt is elviszik néhány napra. Bilincsből, látványos körülmények között. Lesz is öröm majd szerte a Hír Tévén, meg a Magyar Nemzet szerkesztősége táján. Ez esetben az MSZP-n belüli hatalmi harc azonnal eldőlné – Gyurcsány javára...)

Talán nem is érdemelne a szocialisták bájosan belterjes versengése ilyen kitüntetett terjedelmet. Csakhogy akármit is gondolunk róluk, még mindig ennek a pártnak van a leginkább kiépült infrastruktúrája, vidéki bázisa, szervezeti alapja és számottevő szavazói háttere ahhoz, hogy a nyomasztó kormányzati fölényhez képest egy-két éven belül is érdemi ellensúlyt jelenthessen. Tamás Ervin egy héttel a – már említett – kongresszus előtt írta a Népszabadság vezércikk-oldalán a szocialistákról: **„A sokadszor emlegetett megújulás, lám, jóval gyötrelmesebb folyamat annál, mint azt a szembeálló felek gondolnák. Most ugyanis az egészről csak annyi látszik, hogy rosszkor vannak rossz helyen. Mindannyian. A Fidesznek ezért egyelőre csak a Fidesz tud ártani...”**

/ Tamás Ervin: Hangoskönyv, Népszabadság, 06.11./

Irodalom a szocialistákról:

A nagyszámú, idetartozó írások közül csak a legfontosabbakat soroljuk fel,

A programjellegűek közül:

- Lendvai Ildikó: Minden másképp van? Nsz. 04.21.

- Mesterházy Attila: zöldfordulatot!- Nsz. 06.14.

- Gyurcsány Ferenc: Oldás és kötés, Nsz. 06.24.

A gyurcsányológiából:

- TGM: A Gyurcsány-eset Magyar narancs, 05.26.

- Bauer Tamás: politikai alternatíva. És. 06.03.

- Révész Sándor: Hitel, hitel, hitel. És 06.10.

Egyéb elemzések:

- Lakner Zoltán: Táborok és zászlók. És, 05.20.

- MSZP feat. Feri & Attila. Magyar narancs, 06.9.

- Wéber Attila: A szocialista paradoxon. Figyelő. 06. 16.

- Az erőtlenség egyensúlya. Heti Válasz, 06.23.

S akiknek nem okoz túl nagy gondot a rémséges nyelvezetű pártzsargon, azoknak sokat elárulhat az MSZP-n belüli vitákról az a szokatlanul nagy terjedelmű kerekasztal-beszélgetés, amelyet a 168 óra szerkesztősége szervezett meg a párt három legnagyobb platformja vezetőinek részvételével:

- Mire mennek? Nézetek és különbségek.

Gyurcsány Ferenc, Kiss Péter és Hiller István beszélgetése. 168 óra, 07.07.

Zárszóként

Ezen a hosszú tavaszon legalább három olyan kivételes jelentőségű eseménysorozat alakította a hazai gazdasági/társadalmi/politikai folyamatokat, amelyek közül bármelyiknek meg lehetett volna az esélye arra, hogy évtizedes jelentőséggel, történelmi mértékkel mérve is fontos legyen. Ilyen lehetett volna a két évtized múltán kiszenvedett új alkotmány, de nem lett az. Ilyen jelentőségűvé emelkedhetett volna a féléves uniós házigazdaszerep, de nem tettük ilyenné. Ilyennek ígérkezett – a beharangozások tükrében – a Széll Kálmán-terv, ám amit eddig megtudtunk, abból még Bokros-csomagnyi fordulatot sem remélhetünk.

Szóval... ez a negyedév sokkal inkább illeszkedett bele az évtizede megszokott/megismert mulasztásos-halasztásos politizálás intenzíven látszatokat teremtő/termelő világába. Pedig forradalomról volt szó. Amely forradalom a legelső évben nagyjából kimerült a

foglalásokban, a szervezeti átalakításokban, s abban a nagyfokú forrás-felhalmozásban, melynek ma még nem látni át a miértjeit. Az említett három nagy esély semmivel sem tette könnyebbé a várakozók dolgát.

Azt azért nem állíthatjuk, hogy ne lenne bőségesen okunk elemi erejű változások reménylésére a következő hónapokban. Az eltelt negyedév nyomán ugyanis két fontos körülményt is a fennálló kereteket megbontani képesnek gondolhatnánk. Az egyiket a közvélemény szerkezetében lezajlott változásokból vezethetjük le. Az idei évben megállás nélkül csökken az elkötelezett Fidesz-támogatók száma, s különösen így volt ez a mögöttünk hagyott negyedévben. Ma már az egy évvel ezelőtti hárommilliós tábor csaknem a felére csökkent, s ha ez a tendencia a nyáron nem is folytatódik, az ősz mindenképpen hozhat még váratlan fordulatokat. (Az elmúlt húsz évben a legtöbbször szeptember hozott a mindenkori kormányzat számára – olykor megdöbbentő mértékű – fordulatokat.) S ennek még akkor is nagy hatása lehet, ha egyáltalán nem látszik megerősödni az ellenzéki erők támogatottsága.

A másik fontos körülményt az jelenheti, hogy a kormányzat az alkotmányozás befejezése után úgyszólván azonnal nekilátott a kétharmados - sarkalatosnak nevezett - törvények meghozatalának. Ma annyit látni, hogy ez a 32-34 törvény kevesek által sejtett mélységekben fogja átalakítani Magyarországnak nemcsak az elemi alkotmányos szerkezetét, közigazgatási rendszerét, de magának az állami szerepvállalásnak a gazdaságra alapjaiban kiható feltételeit is. Ha minden eljárás ugyanúgy zajlik e téren is, mint ezen a tavaszon, akkor jó okunk van azt hinni, hogy minden, ami eddig történt, az csak babazsúr előjátéka volt az igazi rendezvényhez.

Akkor kéretik minél előbb megtanulni a 3. számú mottó versének szövegét.

Petschnig Mária Zita – Kéri László, Budapest, 2011. jún. 15.- júl. 10.

